

PROJEKTAS VP1-2.2-ŠMM-04-V-01-001

**„MOKYMOSI KRYPTIES PASIRINKIMO GALIMYBIŲ DIDINIMAS 14-19 METŲ
MOKINIAMS, II ETAPAS: GILESNIŠ MOKYMOSI DIFERENCIJAVIMAS IR
INDIVIDUALIZAVIMAS, SIEKIANŲ UGDYMO KOKYBĖS, REIKALINGOS
ŠIUOLAIKINIAM DARBO PASAULIUI“**

**PAGRINDINIO IR VIDURINIO UGDYMO PROGRAMŲ
ĮGYVENDINIMO ANALIZĖ UŽSIENIO ŠALYSE**

2011 m. gruodis

Užsienio šalių patirties apžvalga

Šiame skyriuje pateikiama kelių užsienio šalių esamos švietimo situacijos apžvalga, ieškojimai ir patirtys, skirti šių šalių švietimo kokybei gerinti, taip pat programų, metodinės medžiagos pavyzdžiai, kurie gali būti naudojami Lietuvos mokyklose.

Užsienio šalių patirties apžvalgoje vartojama sąvoka *nacionalinė ugdymo programa*, o Kanados Ontario provincijos apžvalgoje – *provincijos ugdymo programa*. Nacionalinė ugdymo programa – tai programa, kurioje yra pateikiamos šalies švietimo kryptys ir gairės, ugdymo organizavimo principai, dalykų programos. Šis dokumentas yra tvirtinamas nacionaliniu lygiu ir juo privalomai vadovaujasi mokyklos, mokytojai, švietimo specialistai. Lietuvoje panašaus pobūdžio švietimą reglamentuojantys dokumentai yra Bendrieji ugdymo planai ir Bendrosios programos.

Estija

Pagrindinis išsilavinimas yra minimali ir privaloma sąlyga, norint įgyti vidurinį išsilavinimą Estijoje (vidurinėje (gümnaasium) arba profesinėje mokykloje (kutseõppeasutus)). Pagrindinis išsilavinimas įgyjamas pagrindinėje (põhikool) arba vidurinėje mokykloje (gümnaasium), kuri turi (põhikool) klases. Pagrindinis ugdymas vykdomas, vadovaujantis Nacionaline ugdymo programa, ir pagrindinis išsilavinimas įgyjamas per 9 metus sėkmingai pabaigus programą ir išlaikius tris baigiamuosius egzaminus.

Vidurinis ugdymas vyksta, vadovaujantis Nacionaline ugdymo programa, o vidurinis išsilavinimas įgyjamas per 3 metus išlaikius 5 egzaminus, iš kurių 3 egzaminai yra valstybiniai. Turint vidurinį išsilavinimą, galima mokytis toliau ir įgyti aukštąjį išsilavinimą arba pradėti dirbti.

Profesinę mokyklą galima rinktis, įgijus pagrindinį arba vidurinį išsilavinimą. Turint pagrindinį išsilavinimą ir pasirinkus profesinę mokyklą, mokomasi 3 metus, taip įgyjamas vidurinis išsilavinimas kartu su profesiniu išsilavinimu. Baigus vidurinę mokyklą ir pasirinkus mokytis profesinėje mokykloje, mokomasi nuo 1 iki 2,5 metų (nuo 40 iki 100 mokymosi savaičių). Visi, norintys tęsti mokslus ir įgyti aukštąjį išsilavinimą po profesinės mokyklos (kutseõppeasutus), privalo laikyti tokius pat valstybinius egzaminus, kaip ir mokiniai, baigę vidurinę mokyklą (gümnaasium).

Aktualios švietimo diskusijos ir ateities planai. Estijoje diskutuojama apie švietimo klausimus, kylančius įgyvendinat ilgalaikės plėtros uždavinius ir Bendrojo ugdymo plėtros plane 2007–2013 iškeltus tikslus: kaip visiems mokiniams pasiūlyti konkurencingą išsilavinimą, kaip plėsti galimybes įvairių gebėjimų mokiniams įgyti bendrąjį išsilavinimą, užtikrinti sklandų perėjimą iš vieno švietimo lygio į kitą. 2010 metais Estijos Vyriausybė patvirtino naujas Pagrindinio ugdymo

ir Vidurinio ugdymo nacionalines programas, dėl kurių buvo daug diskutuota prieš jas patvirtinant, diskusijos tęsiasi net priėmus programas. Pagrindinis klausimas, susijęs su pagrindiniu ugdymu, yra ugdymo planas, galimybės mažinti privalomų dalykų skaičių ir sudaryti didesnes galimybes mokiniams rinktis jų gebėjimus ir polinkius atitinkančius dalykus.

Be to, Estijoje diskutuojama, kokio amžiaus mokiniai turėtų baigti vidurinę mokyklą (gümnaasium). Pripažįstama, kad daugiau dėmesio reikia skirti pagrindinio išsilavinimo kokybei ir privalomam lankomumui, taip pat mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, individualaus ugdymo planui sudaryti, kad ugdymas atitiktų jų gebėjimus. Mokyklos ir jų savininkai privalo nedelsdami nustatyti mokinių nelankymo priežastis, veiksmingiau įgyvendinti mokinių paramos sistemą ir, kai reikia, suteikti konsultacijas, pvz.: psichologo, specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, mokiniams ir jų tėvams.

Pabrėžiama, kad vidurinėje mokykloje (gümnaasium) turi būti teikiamas aukštos kokybės išsilavinimas, kuris leistų mokiniams toliau tęsti studijas aukštosiose mokyklose arba profesinio rengimo įstaigose. Nacionalinėse ugdymo programose pabrėžiama, kad turi įvykti perėjimas nuo mokymo prie mokymosi. Šis perėjimas remiasi tokiais principais: mokykla turi taip organizuoti mokymą, kad būtų apsaugota mokinių sveikata; mokymosi krūviai paskirstyti taip, kad atitiktų mokinių gebėjimus; mokykla kuria padedančią mokytis ir patikimą aplinką; mokymo metodai turi būti tinkantys mokinio asmenybei. Vertinimo principai pasikeitė – mokinys turi gauti grįžtamąjį ryšį, paskatinimą ir konsultaciją. Pagal patvirtintas nacionalines ugdymo programas, norint įgyti vidurinį išsilavinimą, privaloma išlaikyti tris valstybinius egzaminus: estų kalbos, užsienio kalbos ir matematikos. Papildomai mokinys privalo išlaikyti pasirenkamąjį savo pasirinktos krypties egzaminą ir pristatyti tyrimo arba praktikos darbo projektą. Atnaujinus nacionalines pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, buvo pradėta diskusija dėl bendrojo ugdymo dalykų, mokomų profesinėse mokyklose, suteikiančiose ir vidurinį išsilavinimą. Skirtingai nei kai kuriose kitose šalyse, Estijoje nuspręsta palikti daug privalomų bendrojo ugdymo dalykų profesinių mokyklų ugdymo programoje. Daugiau dėmesio skiriama pagrindiniams įgūdžiams, socialinėms kompetencijoms ir asmeninėms savybėms ugdyti, o ne vien tik bendrojo ugdymo dalykų turiniui išdėstyti.

Diskusijos dėl mokyklų tinklo optimizavimo vyko vyriausybės lygmeniu. Be kitų dalykų, buvo diskutuojama apie tai, kad pagrindinė mokykla turi būti atskirta nuo gimnazijos ir išsaugota kaimo regionuose, o vidurinės mokyklos (gümnaasium) kurtųsi didesniuose rajonų centruose. Pirmosios pagrindinės mokyklos klasės privalo būti įsteigtos netoli mokinių namų. Vyriausybės lygmeniu nutarta, kad Estijos mokyklų sistemos pagrindas yra stipri pagrindinė mokykla (põhikool), o vidurinės mokyklos (gümnaasium) privalo teikti aukštos kokybės išsilavinimą ir pasiūlyti mokiniams rinktis specializuotas mokymosi kryptis.

Pamokų tvarkaraštis, ugdymo turinys, dalykai, valandų skaičius. Pagrindinės (põhikool) ir vidurinės mokyklos (gümnaasium) įstatyme apibrėžta, kad mokymosi savaitę sudaro penkios mokymosi dienos. Mokyklos ugdymo planas nustato mokinių savaitės mokymosi krūvius, tačiau didžiausias leidžiamas savaitės pamokų skaičius pagrindinėje mokykloje yra nustatytas Pagrindinės (põhikool) ir vidurinės mokyklos (gümnaasium) įstatyme.

Didžiausias leidžiamas mokymosi krūvis pagrindinėje mokykloje per savaitę:

Mokymosi metai	I	II	III–IV	V	VI–VII	VIII	IX
Pamokų skaičius per savaitę	20	23	25	28	30	32	34

Mažiausias privalomas vidurinės mokyklos (gümnaasium) mokinių savaitės pamokų skaičius yra 32 pamokos.

Didžiausias vidurinės mokyklos mokymosi krūvis nėra apibrėžtas.

Profesinė mokykla (kutseõppeasutus) pati sudaro savaitės ir dienos tvarkaraštį – nėra nustatyta vienodų, bendrų visoms profesinėms mokykloms reikalavimų. Profesinės mokyklos mokinių mokymosi savaitę sudaro 40 akademinų valandų, paskaitoms skiriamų valandų skaičius priklauso nuo mokyklos specifikos. Vadovaujantis profesinio mokymo standartu, savarankiškas mokinių darbas turi sudaryti ne mažiau kaip 10 proc. studijų laiko.

Naujos 2010 m. patvirtintos Nacionalinės pagrindinio ir vidurinio ugdymo programos bus pradėtos įgyvendinti nuo 2011–2012 mokslo metų. Palyginti su ankstesnėmis programomis, buvo atlikti tokie pakeitimai:

- siekiant atskirti pagrindinių (põhikool) ir vidurinių (gümnaasium) mokyklų funkcijas, buvo parengtos atskiros pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosios programos. Skirtingos ugdymo programos leis atskirti šių skirtingų mokymosi pakopų mokyklas;
- siekiant mažinti mokinių mokymosi krūvius, dalykai labiau susieti, temos atitinka dalyko specifiką;
- patikslinta Nacionalinė ugdymo programos sandara, kurioje aprašyti pagrindiniai tikslai, kompetencijos, atskirų dalykų programos su numatyta mokymosi aplinka, veikla ir reikalavimai;
- didesnis dėmesys skiriamas mokinių susidomėjimui žadinti ir tikslųjų mokslų, gamtos ir technologijų (techninių disciplinų) sričių kompetencijoms ugdyti;
- detaliam aprašytas mokyklos baigimas.

Pagrindinio ugdymo programos dalykai ir jiems skiriamų valandų skaičius:

Dalykas	I mokymosi etapas (1–3 metai)	II mokymosi etapas (4–6 metai)	III mokymosi etapas (7–9 metai)
Estų (rusų) kalba	19	15	–
Estų (rusų) kalba ir literatūra	–	–	12
Estų kalba mokyklose, kuriose mokymosi kalba kita, nei estų kalba	6*	12*	12*
Užsienio kalba A	3	9	9
Užsienio kalba B	–	3	9
Matematika	10	13	13
Gamtos mokslai	3	7	2
Geografija	–	–	5
Biologija	–	–	5
Chemija	–	–	4
Fizika	–	–	4
Istorija	–	3	6
Pilietinis ugdymas	3	2	1
Socialiniai mokslai	3	1	2
Muzika	6	4	3
Taikomoji dailė ir buities darbai	9	–	–
Dailė	–	3	3
Kūno kultūra	8	8	6
Darbinis ugdymas	–	5	5
Pasirenkamieji dalykai	7 / 4*	10 / 7*	7 / 4*

* Mokykloms, kuriose mokymosi kalba kita, nei estų kalba.

Visų tipų mokyklos rengia savo ugdymo planą, vadovaudamosi atitinkama nacionaline ugdymo programa. Mokyklos ugdymo plane aprašomas laikas, skirtas pagrindiniam, viduriniam ar profesiniam mokymuisi, įskaitant projektinių darbų laiką, mokymąsi ne mokyklos aplinkose, muziejų lankymą, ekskursijas ir pan., atsižvelgdamos į Pagrindinės (põhikool) ir vidurinės (gümnaasium) mokyklos įstatyme aprašytą mokslo metų trukmę ir didžiausią leidžiamą savaitinį mokymosi krūvį.

Naujose Nacionalinėse pagrindinio ir vidurinio ugdymo programose (2010 m.) mokykloms sudaryta galimybė, pritarus mokyklos tarybai, keisti privalomus dalykus ir integruojamąsias temas, tvarkaraščius su sąlyga, kad iki mokslo metų pabaigos bus pasiekti mokinių mokymosi rezultatai, tikslai, įgytos bendrosios kompetencijos.

Privalomų vidurinio ugdymo programos dalykų turinį ir apimtį nustato Nacionalinė vidurinio ugdymo programa. Mokyklos, atsižvelgdamos į Nacionalinę ugdymo programą, sudaro ugdymo planą, kuriame nustato dalykų pasirinkimus ir jų apimtį, priklausomai nuo siūlomų mokymosi kryptų.

Profesinė mokykla rengia savo ugdymo planą, atsižvelgdama į profesijų specifiką ir nacionalines programas, kuriomis apibrėžiamas privalomas profesinio mokymo turinys. Mokyklos, sudarydamos savo ugdymo planą, turi teisę nustatyti pasirenkamuosius modulius (pagal profesinio mokymo standartą pasirenkamieji moduliai sudaro 5–30 proc. visos mokyklos ugdymo turinio).

Vidurinės mokyklos (gümnaasium) dalykų programos yra parengtos kursais arba moduliais, kur žodis „kursas“ arba „modulis“ reiškia 35 val. mokymosi vienetą. Nacionalinė ugdymo programa apibrėžia privalomų dalykų sąrašą ir privalomų kursų arba modulių dalyko skaičių. Mokyklose, kuriose mokoma estų kalba, 72 kursai arba moduliai yra privalomi. Mokyklose, kuriose mokoma rusų ar kita kalba, dėl privalomo estų klabos mokymosi 81 kursas arba modulis yra privalomas. Vadinasi, atitinkamai 75 ir 84 proc. mokymosi laiko yra skirti privalomiems kursams mokytis (žr. lentelę).

Lentelė. Privalomi kursai

Dalykas	Kursų skaičius	Dalykas	Kursų skaičius
Estų kalba	6	Biologija	4
Literatūra	6	Chemija	4
Rusų kalba mokykloje, kurioje mokoma rusų kalba	3	Fizika	6
Literatūra mokykloje, kurioje mokoma rusų kalba*	9	Istorija	7
Estų kalba mokykloje, kurioje mokoma kita, nei estų kalba*	9	Pilietinis ugdymas	1
Užsienio kalba A	6	Socialiniai mokslai	2
Užsienio kalba B	6	Muzika	3
Matematika	9	Menai	3
Geografija	3	Kūno kultūra	6
Iš viso: mokyklose, kuriose mokoma estų kalba, – 72, mokyklose, kuriose mokoma kita kalba, – 81.			

Pastabos: *tik mokyklose, kuriose mokoma yra rusų k., **tik mokyklose, kuriose mokoma rusų arba kita kalba.

Vidurinio ir pagrindinio ugdymo dalykų programos yra pateiktos nacionalinėse ugdymo programose, taip pat ir mokymo tikslai, veiklos šiems tikslams pasiekti, dalykų turinys ir mokymosi reikalavimai, baigus vidurinio ugdymo programą. Privalomų dalykų specifikaciją,

pasirenkamųjų dalykų sąrašą ir jų pasirinkimo sąlygas mokykla aprašo savo ugdymo plane. Ji nustato mokymo kryptis per pasirenkamuosius dalykus ir kursus ir (arba) intensyvindama kai kurių dalykų mokymą. Mokinio ugdymo programa sudaryta iš privalomų ir pasirenkamųjų dalykų (kursų), kurie priklauso nuo to, kurią mokymosi kryptį mokinys renkasi.

Profesinio mokymo įstaigų įstatymas (2005 m., atnaujintas 2009 m.) numato profesinių ugdymo programų rengimą. Nacionalinė profesinio mokymo programa yra paremta profesijos standartais ir yra dokumentas, apibrėžiantis profesinio mokymo tikslus ir uždavinius, reikalavimus, norint mokytis profesinėje mokykloje, ir profesinio mokymo programos baigimo reikalavimus, programų modulius ir jų apimtis su trumpais aprašais, modulių ir specializacijos pasirinkimo galimybes ir sąlygas. Nacionalinė profesinio mokymo programa yra paremta profesijos standartais. Iki 2009 metų buvo patvirtintos 45 bendrosios profesinio mokymo programos. Atsižvelgdamos į profesinio mokymo standartą ir bendrąsias programas, mokyklos rengia kiekvienos profesijos ugdymo programą, kuri apibrėžia temų ir modulių sąrašą, jų apimtis ir bendrą turinio aprašą, modulių pasirinkimo galimybes ir sąlygas, vertinimą ir reikalavimus mokymuisi pradėti bei mokyklai baigti, įtraukiant baigiamųjų egzaminų reikalavimus. Profesinio mokymo turinys yra suskaidytas moduliais. Modulis yra baigtinis turinio vienetas, orientuotas į mokymo(si) rezultatus ir apibrėžiantis žinias, gebėjimus ir vertybes, atitinkančias profesinių įgūdžių reikalavimus ir apimančius vieną ar kelis mokymosi dalykus arba temas. Modulio apimtis priklauso nuo jo uždavinių ir turinio ir skaičiuojama mokymosi savaitėmis. Mažiausia modulio apimtis yra 1 akademinė savaitė, t. y. 40 mokymosi valandų. Praktinis mokymas verslo įmonėje ar kitoje organizacijoje yra integrali ugdymo turinio dalis. Trišalė sutartis, pasirašoma tarp mokinio, įmonės, kurioje mokinys atliks praktinį mokymąsi, ir profesinės mokyklos, turi būti pasirašyta ne vėliau kaip per dešimt dienų iki praktikos įmonėje. Mokykla yra atsakinga už praktinio mokymosi įmonės suradimą mokiniui, taip pat už jo pasirengimą praktiniam mokymuisi, konsultavimą ir įvertinimą. Praktinio mokymo(si) metu mokiniai yra apdrausti pagal darbuotojų sveikatos ir saugos įstatymo nustatytą tvarką. Standartinis profesinis ugdymas kartu su viduriniu (kai yra įgytas pagrindinis išsilavinimas) trunka mažiausiai 3 metus, t. y. 120 mokymosi savaitių, iš kurių mažiausiai 50 proc. ugdymo turinio turi būti skirta profesijai mokytis. Praktinis mokymas(is) turi sudaryti ne mažiau kaip 50 proc. profesiniam mokymui(si) skirto ugdymo(si) turinio. Planuojant ugdymo turinį, ne mažiau kaip 40 mokymosi savaitių turi būti skirta bendrojo lavinimo dalykams, iš kurių 32 (mokyklose, kuriose mokoma kita, nei estų kalba, – 33) mokymosi savaitės yra privalomos ir bendros visoms profesijoms. Likusios 8 (7) savaitės yra skirtos privalomiems dalykams, susijusiems su profesijos specializacija. Papildomai bendrojo lavinimo dalykai, reikalingi pasirinktai profesijai,

gali būti įtraukti į profesinio mokymosi modulius. Lentelėje pateikiami privalomi bendrojo lavinimo dalykai, įtraukti į profesinio su viduriniu ugdymo planą (mokymosi savaitės):

Dalykų grupė	Dalykas	Mokyklose, kuriose mokoma estų kalba	Mokyklose, kuriose mokoma rusų kalba
I	Estų arba rusų klaba	3	1
	Literatūra	2	3
	Estų kalba mokyklose, kuriose mokoma rusų arba kt. kalba	–	4
	Užsienio kalba	6	4
II	Matematika	4	4
	Fizika	3	3
	Chemija	2	2
III	Geografija	1	1
	Biologija	2	2
IV	Istorija	3	3
	Pilietinis ugdymas	1	1
	Socialiniai mokslai	1	1
V	Muzika	1	1
	Menai	1	1
	Kūno kultūra	2	2
Iš viso:		32	33

Profesinis mokymas, kartu įgyjant vidurinį išsilavinimą, paprastai užtrunka nuo 0,5 iki 2,5 metų, t. y. nuo 20 iki 100 mokymosi savaitių. O profesinis mokymas, kartu mokantis pagrindinio ugdymo, paprastai trunka nuo 1 iki 2,5 metų, t. y. 40–100 mokymosi savaitių.

Mokymosi specializacija, kryptys. Mokinys, įgijęs pagrindinį išsilavinimą, renkasi ugdymo įstaigą, siūlančią tam tikrą mokymosi kryptį, kuri atitinka jo poreikius. Dauguma kursų arba modulių, formuojančių tam tikrą mokymosi kryptį, yra įtraukti į pagrindinius dalykus.

Nacionalinės pagrindinio ir vidurinio ugdymo programos nustato privalomus dalykus ir mažiausią jų įgyvendinimo apimtį (privalomus kursus ir privalomas temas). Yra galimybė, rengiant mokyklos ugdymo planą, daugiau dėmesio skirti privalomų dalykų mokymui, įtraukiant temas arba pasiūlant pasirenkamuosius dalykus (kursus). Pasirenkamųjų dalykų ir kursų skaičius yra apibrėžtas nacionalinėse ugdymo programose, tačiau mokykla, atsižvelgdama į mokinių pageidavimus ir savo galimybes, nustato jų turinį. Mokyklos pačios gali siūlyti mokymosi kryptį, siūlydamos pasirenkamuosius dalykus ir kursus ir (arba) intensyvindamos kai kurių dalykų mokymą. Ugdymo įstaiga gali siūlyti daugiau nei vieną mokymosi kryptį. Pagrindinės mokyklų siūlomos mokymosi kryptys yra humanitarinė, tikslųjų mokslų, gamtos mokslų, ekonomikos, menų, muzikos ir technologijų. Keletas mokyklų intensyvina kalbų: anglų, vokiečių, prancūzų, švedų ir pan., mokymą. Profesinis mokymas kaip pasirinkta mokymosi kryptis tampa vis labiau

populiarus, pvz.: jūreivystė, gynyba, mokoma, bendradarbiaujant su profesinėmis mokyklomis, vidurinėje mokykloje. Mokiniai gali keisti pasirinktą mokymosi kryptį, tada daugeliu atveju reikalaujamas papildomas mokinio įvertinimas arba egzaminas.

Naujoje Nacionalinėje vidurinio ugdymo programoje (2010 m.) privalomų kursų, modulių skaičius sumažintas nuo 72 iki 63 (vieno kurso, modulio apimtis yra 35 valandos), o mokyklos įpareigtos pasiūlyti bent 3 mokymosi kryptis. Viena mokymosi kryptis privalo būti gamtos, kita – socialinių mokslų, kurią sudaro nustatytas kursų (modulių) skaičius. Mažiausias kursų skaičius vidurinės mokyklos (gümnaasium) mokiniui yra 96 kursai (moduliai). Vadinas, mokinys gali pasirinkti 24 kursus arba modulius. Buvo sukurtos visų mokymosi krypčių, išskyrus meną, programas. Papildomai buvo sukurtos religijos, krašto apsaugos, ekonomikos ir verslo, karjeros ugdymo bei tyrimo projekto pagrindų programos. Mokinio pasirinkimas priklauso nuo mokyklos ugdymo plano ir savo pasirinktos mokymosi krypties. Vidurinė mokykla (gümnaasium), pagal siūlomą mokymosi kryptį, gali padaryti privalomais iki 20 pasirenkamųjų kursų. Kursai yra aprašyti tiek nacionalinėje programoje, tiek mokyklos ugdymo plane.

Perėjimas iš vienos mokyklos į kitą rekomenduojamas tik pasibaigus mokslo metams (per vasaros atostogas), dėl svarbių priežasčių jis galimas ir mokslo metais. Perėjimas iš vienos vidurinio ugdymo mokyklos į kitą galimas tik tada, jei yra laisvų vietų, ir mokinys atitinka priėmimo į vidurinę mokyklą (gümnaasium) reikalavimus. Mokinys, nutraukęs mokymąsi vidurinėje mokykloje, turi teisę tęsti mokymąsi profesinio mokymo įstaigoje (kutseõppeasutus), tokiu atveju įskaitomi mokinio išklaustyti kursai.

Profesinėse mokyklose (kutseõppeasutus) yra siūlomos tos mokymosi kryptys, kurioms kreipiamas didelis dėmesys darbo rinkoje – techninė (statyba, mechanika, metalo ir medžiagų pramonė, mechatronika ir pan.) ir paslaugų (maitinimas, turizmas, viešbučių vadyba, prekyba) sritys, logistika (transportas, komunikacijos, sandėliavimo valdymas), informacinių technologijų, automobilių elektronikos ir elektromechanikos sritys. Jei yra laisvų vietų, mokiniai turi teisę pradėtą profesijos mokymąsi tęsti kitoje mokykloje. Norėdamas keisti profesijos mokymąsi į kitą, mokinys turi išlaikyti visus egzaminus ir gauti nustatytus profesinio mokymo programoje nustatytus įvertinimus, kurie nebuvo įtraukti į pasirinktos profesijos ugdymo programą. Mokiniai, nutraukę mokymąsi profesinėje mokykloje, turi teisę tęsti mokslus vidurinėje mokykloje (gümnaasium), kad įgytų vidurinį išsilavinimą, o mokiniai, nutraukę mokymąsi vidurinėje mokykloje, turi teisę tęsti mokymąsi profesinėje mokykloje (kutseõppeasutus).

Profesinės mokyklos ugdymo plane siūlomi pasirenkamieji moduliai yra skirti mokinio asmeniniam tobulėjimui arba profesinės specializacijos plėtrai. Siauresnė profesinė specializacija paprastai įgyjama per praktiką arba vėliau, jau dirbant. Vis daugiau siūloma

programų, kurios sudarytos, siejant specializaciją arba kvalifikacijos kėlimą su vidurinio ugdymo programa.

Ugdymo organizavimas, mokymo metodai ir medžiaga. Ugdymas pagrindinėje mokykloje gali būti organizuojamas skirtingai:

- tradiciškai (visi dalykai mokomi ištisus mokslo metus);
- ciklais (dalyko mokymas yra sukonzentruotas į tam tikrą mokymosi laikotarpį);
- kursais arba moduliais (mokymas organizuojamas grupėmis, kurios sudaromos pagal mokinių pasirinktas mokymosi sritis arba kursus (modulius); kursų (arba modulių) seka priklauso nuo dalyko logikos, kartais mokinys pasirenka kursų arba modulių seką;
- mokymas temomis (organizuojamas bendromis daugeliui dalykų temomis, tradicinės dalykų pamokos neišskiriamos).

Mokytojai gali laisvai rinktis mokymo metodus, siekdami bendrųjų ir dalyko tikslų, ugdydami bendrąsias kompetencijas, reikalingas mokiniams. Mokinių aktyviam mokymuisi taikomos tokios mokymosi veiklos, metodai ir formos, kaip darbas poromis ir grupėmis, diskusijos, ekskursijos ir edukacinės išvykos, ataskaitų rengimas, tyrimai, parodų organizavimas, mokinių dalyvavimas renginiuose ir mokymosi rezultatų pristatymas yra skatintini.

Trečioje pagrindinės mokyklos mokymosi pakopoje (7–9 mokymosi metai) svarbu pasirinkti profesiją. Mokiniai išmoksta rinktis ir suprasti pasirinkimo svarbą jų tolimesniam gyvenimui. Taikomos skirtingos mokymosi strategijos, įtraukiamos tyrimų užduotys. Yra kuriamos skirtingos individualios užduotys, atitinkančios nevienodus mokinių polinkius, tam, kad būtų žadinama (išlaikoma) mokymosi motyvacija. Vertybių ugdymas skirtas piliečiui, veikiančiam dėl visuomenės, ugdyti.

Vidurinėje ir profesinėje mokykloje mokytojai patys renkasi mokymo metodus. Paprastai rekomenduojami mokinių aktyvumą skatinantys metodai. Vadovaujantis nacionalinėmis pagrindinio ir vidurinio ugdymo programomis, tam kad mokinys susidarytų visuminį vaizdą, turi būti taikomi tokie metodai kaip diskusijų stimuliavimas, minčių lietus, ar tokie, kurie, skatina išsakyti ir argumentuoti savo nuomonę. Taip pat rekomenduojama skirti tyrimo užduotis, kuriose būtų taikomi tyrimo metodai, taip pat informacijos paieška įvairiuose šaltiniuose, tarp jų ir užsienio kalba. Vienas iš svarbiausių mokytojo uždavinių yra padėti mokiniui plėtoti savarankiško darbo gebėjimus, daryti įtaką, formuojant vertybes, ir padėti atsirasti pasitikėjimo savimi įgūdžiams.

Mokinių vertinimas pagrindinėje mokykloje. Vadovaujantis nacionaline programa, mokinių mokymosi rezultatų vertinimas yra ugdymo proceso dalis. Vertinimo principai, sąlygos ir procedūros, papildomų darbų skyrimas arba palikimas kartoti kursą ir kėlimo į aukštesnę klasę

tvarka yra nustatyta Švietimo ir mokslo ministerijos. Vadovaujantis šia tvarka, mokyklos parengia savo vertinimo procedūras. Jos yra įpareigos vertinimo procedūras skelbti savo interneto puslapyje, informuoti mokinius ir tėvus apie vertinimą, pažymių skyrimą ir įvertinimą.

Pagrindiniai kompetencijų vertinimo tikslai:

- teikti grįžtamąjį ryšį apie mokymosi rezultatus ir skatinti mokinių vystymąsi;
- formuoti mokinių savigarbą ir teikti pagalbą mokiniui, pasirenkant tolimesnį mokymosi kelią;
- motyvuoti mokinį, kad jo mokymasis būtų tikslingas;
- nukreipti mokytojo veiklą, kad paremtų mokinių mokymąsi ir asmeninį tobulėjimą.

Naujose nacionalinėse ugdymo programose, kurios įgyvendinamos nuo 2011 metų, vertinimo principai yra aprašyti išsamiau, taip pat pateiktos formuojamojo vertinimo, vertinimo mokymuisi, kaupiamojo vertinimo sampratos. Jei mokinys įvertinamas nepatenkinamai arba negauna pažymio, jam turi būti sudarytos galimybės atsiskaityti dar kartą. Trimestro pradžioje arba prieš kursą (modulį) mokytojai informuoja mokinius, kokias žinias ir gebėjimus jie įgis, taip pat apie vertinimo laiką ir formas. Pagrindinėje mokykloje apibendrinamasis vertinimas yra dalykų trimestrų ir metiniai pažymiai. Bent vieną kartą per mokslo metus su tėvais aptariama mokinio pažanga.

Pagrindinės (põhikool) ir vidurinės (gümnaasium) mokyklos įstatyme apibrėžtas mokinių išorinis vertinimas. Tai mokinių pasiekimų vertinimas nacionaliniu lygmeniu, vadovaujantis nacionalinėmis pagrindinio ir vidurinio ugdymo programomis. Išorinis vertinimas yra atliekamas pagal pagrindinės mokyklos (põhikool) baigiamųjų, vidurinės mokyklos (gümnaasium) valstybinių egzaminų ir nacionalinių standartizuotų testų rezultatus. Baigęs pagrindinę mokyklą (põhikool), mokinys turi išlaikyti tris baigiamuosius egzaminus: estų kalbos ir literatūros arba estų kaip antrosios kalbos ir matematikos, trečiasis egzaminas laikomas kaip mokyklinis mokinio pasirinktas egzaminas iš tokių dalykų kaip rusų kalba ir literatūra, anglų, vokiečių, prancūzų, rusų kalba, biologija, chemija, fizika, geografija, istorija arba socialiniai mokslai.

Mokinių vertinimas vidurinėje mokykloje. Apibendrinamasis vertinimas vidurinėje mokykloje yra fiksuojamas pažymiu arba įskaita už mokymosi laikotarpį.

Mokiniai, baigdami vidurinę mokyklą, turi laikyti penkis egzaminus, bent trys iš jų privalo būti valstybiniai, o du gali būti mokykliniai egzaminai. Tačiau mokinys, jeigu nori, gali laikyti ir visus penkis valstybinius egzaminus. Estų kalbos valstybinis egzaminas yra privalomas visiems. Matematikos, užsienio kalbos (anglų, vokiečių, rusų, prancūzų), fizikos, chemijos, biologijos, istorijos, geografijos ir socialinių mokslų valstybiniai egzaminai yra pasirenkamieji. Valstybiniai egzaminai turi stojamųjų egzaminų į aukštąsias mokyklas statusą. Nuo 2013–2014 mokslo metų mokiniams pakaks išlaikyti tik estų kalbos arba estų valstybinės kalbos, matematikos ir užsienio kalbos egzaminus tam, kad gautų vidurinio ugdymo programos baigimo pažymėjimą.

Papildomai laikant brandos egzaminus, reikės parengti ir pristatyti tyrimo ar praktinės veiklos projektą.

Mokinių vertinimas profesinėje mokykloje. Mokinys baigia profesinę mokyklą tada, kai įvykdo visą programą, išlaiko visus reikalingus testus ir gauna visus įvertinimus, taip pat atlieka praktiką ir išlaiko baigiamąjį egzaminą. Baigiamasis egzaminas gali būti pakeistas profesijos kvalifikacijos egzaminu. Kai mokinys sėkmingai išlaiko profesinės kvalifikacijos egzaminą, jis gauna profesijos sertifikatą, patvirtinantį profesinės kvalifikacijos turėjimą. Profesinių mokyklų mokiniams vidurinio ugdymo egzaminai nėra privalomi, tačiau jie juos gali pagal tokią pačią tvarką, kaip ir vidurinės mokyklos mokiniai. Šių egzaminų laikymas yra būtinas, jei profesinės mokyklos mokinys nori tęsti studijas aukštojoje mokykloje. Kiekvienais metais vis daugiau aukštųjų mokyklų nereikalauja valstybinių egzaminų.

Karjeros ugdymas. Estijos Švietimo įstatyme parašyta, kad vietos valdžia yra atsakinga už mokinių ir jaunų žmonių profesinį informavimą. Kiekvienoje savivaldybėje yra įsteigtas vienas ar daugiau konsultavimo ir informavimo centrų, kurių uždavinys suteikti skirtingas profesinio konsultavimo paslaugas jauniems žmonėms. Pagrindinėje mokykloje karjeros ugdymas vyksta per integruojamąją temą (programą) „Profesinės karjeros planavimas“, kuri yra įtraukta į nacionalinę pagrindinio ugdymo programą. Pagrindiniai šios programos uždaviniai yra:

- supažindinti mokinius su įvairiomis profesijomis; gauti informacijos apie pokyčius darbo rinkoje ir, remiantis šia informacija, kurti prognozes;
- pažinti savo pomėgius, gebėjimus, įgūdžius, kurie padeda kurti adekvatų savęs vaizdą ir planuoti savo karjerą;
- plėtoti savo mokymosi, bendravimo, komandinio darbo įgūdžius ir informacijos apdorojimo gebėjimus, formuoti pasirengimą darbo pasauliui, mokymuisi visą gyvenimą ir sprendimų priėmimo įgūdžius, susijusius su mokinio karjera.

Tikimasi, kad baigęs pagrindinę (põhikool) mokyklą mokinys:

- pažins savo polinkius, gebėjimus, asmenybę, vertybes, įgūdžius;
- gebės įvertinti savo gebėjimus, norus ir galimybes, renkantis ateities profesiją;
- domėsis galimybėmis tęsti savo mokslus, gebės rinkti, sisteminti ir analizuoti studijoms reikalingą informaciją;
- turės žinių apie vietos darbo rinką;
- gebės matyti ryšius tarp išsilavinimo, profesijos ir įsidarbinimo galimybių;
- gebės matyti ryšius tarp įsidarbinimo ir gyvenimo būdo;
- gebės suprasti darbo rinkos pokyčių ir mokymosi visą gyvenimą sąvokas;
- gebės matyti alternatyvas, kaip priimti sprendimai daro poveikį karjerai.

Mokyklos dažniausiai turi specialistą, atsakingą už karjeros ugdymo veiklas. Daugeliu atvejų, padeda ir mokyklos psichologas. Karjeros ugdymas gali būti pasiūlytas mokiniams kaip pasirenkamas dalykas.

Estijoje nėra centralizuotos profesinio informavimo ir konsultavimo sistemos vidurinių ir profesinių mokyklų mokiniams ar suaugusiesiems. Apskrityse buvo įkurti 24 profesinio informavimo ir konsultavimo centrai, kur profesinės karjeros patarėjai padeda žmonėms priimti sprendimus, renkantis profesiją, darbą ir pan. Kai kuriose profesinėse mokyklose taip pat yra teikiamos konsultavimo paslaugos, šiam tikslui jose yra įdarbinti specialistai. Profesionalių konsultavimo paslaugų paklausa kiekvienais metais vis auga ir jaučiamas tokių paslaugų stygius. Nacionalinėse pagrindinio ir vidurinio ugdymo programose yra nurodytos temos, kurios turi būti įtrauktos į visus dalykus (integruojamosios temos). Šios temos skirtos mokinių asmeniniams ir socialiniams įgūdžiams ugdyti, bet jos nėra išskirtos į atskirą dalyką. Mokyklos ugdymo plane yra detalizuojama integruojamųjų temų tikslai, turinys ir mokymosi rezultatai. Viena iš integruojamųjų temų yra „Profesinės karjeros kūrimas“, kai numatoma, kad, mokantis skirtingų dalykų, susipažįstama su ūkio šakomis ir profesijomis, kurios yra susijusios su konkrečiu dalyku.

Profesinio konsultavimo mokykloje tikslas – padėti mokiniams įgyti žinių apie save, darbo pasaulį, profesijas, mokymosi galimybes ir plėtoti požiūrį bei gyvenimo įgūdžius, kurie reikalingi šiuolaikiniam darbo pasauliui, renkantis karjerą ir saviraiškai. Karjeros planavimas suprantamas kaip mokymosi visą gyvenimą ir pokyčių procesas, sprendimų priėmimas. Mokiniam suteikiama informacija apie profesijoms keliamus skirtingus reikalavimus, mokymosi ir studijų galimybes Estijoje ir užsienyje. Daugiau tiesioginių ryšių su darbo pasauliu mokiniai pamato per profesinį informavimą ir konsultavimą bei profesinį mokymąsi pagrindinėje ir vidurinėje mokykloje. Mokiniai, kurie baigė profesinio mokymo mokymosi kryptį vidurinėje mokykloje, turi privalumą tęsti tą pačią mokymosi kryptį profesinėje mokykloje, taip pat ir geresnes galimybes rasti darbą. Vidurinių mokyklų (gümnaasium) mokiniams kaip pasirenkamas dalykas gali būti siūlomi profesinio mokymo moduliai. Toks mokymas vykdomas ciklais ir gali būti organizuojamas vidurinėje mokykloje (gümnaasium), o jei vidurinė mokykla neturi tinkamos bazės, – profesinėje mokykloje (kutseõppeasutus). Profesinio mokymo vidurinėje mokykloje tikslas – supažindinti mokinius su skirtingomis profesijomis, profesinio mokymosi galimybėmis ir suteikti mokiniams pradinių profesinių žinių ir įgūdžių. Mokinys, baigęs profesinio mokymo programą vidurinėje mokykloje, turi galimybę profesinės mokyklos programą baigti per trumpesnę laiką.

Organizuojant profesinį mokymą sėkmingai vykdomas bendradarbiavimas su verslo įmonėmis. Praktinis mokymasis darbo vietose yra privaloma profesinio mokymosi dalis, mokykla yra atsakinga už šios praktikos organizavimą. Daugeliu atvejų, verslas palankiai žiūri į praktinio mokymo organizavimą. Kai kada kyla problemų, organizuojant kai kurių profesijų sričių praktinį

mokymą tam tikruose regionuose. Taip pat kyla problemų ir su praktinio mokymo darbo vietose rezultatų vertinimu.

Suomija

Pagrindinis išsilavinimas Suomijoje trunka devynerius metus. Beveik visi mokiniai jį privalomai įgyja, lankydami mokyklą (suomių: peruskoulu, švedų: grundskola). Tiems, kas baigė pagrindinį ugdymą, papildomai gali mokytis dar 1 100 valandų. Ši „10 klasė“ mokiniams yra neprivaloma, ir vietos valdžia nusprendžia, ar tokia klasė yra renkama. Pagrindinio ugdymo tikslas – auginti humanišką asmenybę, atsakingą bendruomenės narį ir suteikti jiems gyvenimui reikalingų žinių ir įgūdžių. Ugdymas turi skatinti mokinių mokymąsi, užtikrinti socialinį teisingumą, taip pat suteikti žinių ir įgūdžių, kurie bus reikalingi jo tolimesniam mokymuisi ir gyventi. Siekiama užtikrinti vienodą išsilavinimo kokybę visoje šalyje. Asmuo, baigęs pagrindinio ugdymo programą, gali mokytis toliau arba pradėti dirbti. Suomijoje nėra skatinama iš karto įsijungti į darbo rinką, nes vienas iš švietimo politikos uždavinių yra suteikti nemokamą vidurinį išsilavinimą visų amžiaus grupių asmenims. Jei baigus pagrindinę mokyklą mokomasi toliau, tai galima rinktis tarp vidurinį išsilavinimą teikiančios mokyklos (suomių: lukio, švedų: gymnasium) ir profesinio mokymo įstaigos.

Vidurinį išsilavinimą galima įgyti per trejus metus. Ilgiausias laikotarpis, per kurį galima įgyti vidurinį išsilavinimą, yra ketveri metai. Asmenys, baigę vidurinio ugdymo programą, laiko nacionalinius egzaminus (suomių: ylioppilastutkinto, švedų: studentexamen), į kurių rezultatus atsižvelgiama priimant į aukštąją mokyklą. Vidurinį išsilavinimą teikiančios mokyklos mokinius atsirenka savarankiškai, vadovaudamosi Švietimo ministerijos nustatytais kriterijais. Vidurinio išsilavinimo tikslas yra skatinti geros, darnios ir civilizuotos asmenybės vystimąsi, ugdyti bendruomenės narį, suteikti žinių ir įgūdžių, būtinų tolimesnėms studijoms, gyventi, ugdyti mokinių asmeninius interesus ir skirtingą asmenybių raidą, mokymąsi visą gyvenimą, plėtoti saviugdą.

Vidurinis išsilavinimas, kartu įgyjant profesinę kvalifikaciją, trunka trejus metus (120 kreditų), kai mokomasi, įgijus pagrindinį išsilavinimą. Toks mokymas dažniausiai vyksta įstaigose, visoms kvalifikacijoms įgyti reikia mažiausiai 20 kreditų (apie šešis mėnesius) praktikos darbo vietoje. Profesinę kvalifikaciją galima įgyti ir atliekant gamybinę praktiką (suomių: oppisopimuskoulutus, švedų: läroavtalsutbildning), kai atitinkančiose institucijose mokoma ir teorijos. Be to, profesinę kvalifikaciją galima įgyti ir išlaikius kompetencijų testus, nepriklausomai nuo to, kaip profesiniai įgūdžiai buvo įgyti. Kaip ir kitos profesinio mokymo kvalifikacijos, taip ir kompetencijomis grįstos kvalifikacijos yra reglamentuotos atskirais teisės aktais. Profesinį išsilavinimą galima įgyti po vidurinio išsilavinimo. Profesinio mokymo tikslas yra suteikti mokiniui

žinių ir įgūdžių, reikalingų profesinei kompetencijai, ir plėtoti įsidarbinimo ir tolimesnio mokymosi galimybę.

Aktualios švietimo diskusijos ir ateities planai. Suomijoje diskutuojama dėl laiko, skiriamo pagrindinio ugdymo dalykams. Yra pertvarkomas pamokų valandų skirstymas. Darbo grupė 2010 metais pateikė pasiūlymus, galutinis sprendimas turi būti priimtas 2011 metais. Darbo grupės diskutuoja tokiais klausimais:

- kaip stiprinti menų ir technologijų dalykus,
- kokie nauji dalykai turi būti įvesti,
- kaip kalbų pasirinkimą padaryti lankstesnį,
- kaip sustiprinti informacinių ir komunikacinių technologijų (IKT) naudojimą.

Nacionalinės ugdymo programos bus atnaujintos, atsižvelgiant į naują dalykų laiko paskirstymą.

Atnaujinant Nacionalinę vidurinio ugdymo programą, bus atlikti keli pakeitimai dėl užsienio kalbų, suomių, kaip antrosios kalbos, ir švedų kalbos: akcentuojami kalbiniai įgūdžiai, pavyzdžiui, tarimo ir bendravimo. Suomijos nacionalinė švietimo taryba internete pateikia egzamino žodžiu užduočių pavyzdžių, kuriais gali naudotis mokyklos.

Be to, Suomijoje diskutuojama ir dėl mokyklų bendradarbiavimo stiprinimo savivaldybėse, skatinama kurti bendradarbiaujančių mokyklų tinklus.

Pamokų tvarkaraštis, ugdymo turinys, dalykai, valandų skaičius. Pagrindinio išsilavinimo įstatyme ir dekrete nustatyta pagrindinio ugdymo mokslo metų trukmė, didžiausias mokyklos dienos ilgis ir mažiausias pamokų skaičius per savaitę. Mažiausias skirtingų dalykų pamokų skaičius per devynerius metus yra nustatytas vyriausybės. Pagrindinio ugdymo mokslo metai prasideda rugpjūčio viduryje ir baigiasi paskutinę 22 savaitės darbo dieną. Mokslo metus sudaro 190 mokymosi dienų. Įprastai mokinių atostogos numatomos vasarą ir per Kalėdų laikotarpį, taip pat viena savaitė skiriama pavasarį sporto atostogoms. Mokykla turi teisę nustatyti tiksliai mokslo metų pradžios datą, gali būti įtraukiamos ir papildomos atostogos, pavyzdžiui, rudens. Mokomasi penkias dienas per savaitę, tačiau mokykla gali padaryti išimtis, tais atvejais, kai, pavyzdžiui, darbo diena yra valstybinė šventė. Gali būti priimtas sprendimas mokytis šeštadienį. Savaitinis pamokų skaičius svyruoja nuo 19 iki 30, priklausomai nuo to, kurioje klasėje mokosi mokinys, ir nuo jo pasirinktų dalykų pamokų skaičiaus.

Mažiausias savaitinių pamokų skaičius vidutiniškai yra:

Klasė	I–II	III–IV	V–VI	VII–IX
Pamokų skaičius per savaitę	19 pamokų	23 pamokos	24 pamokos	30 pamokų

Papildomai dar gali būti skiriamas laikas mokymosi spragoms taisyti. Pirmose dviejose klasėse didžiausias pamokų skaičius per dieną gali būti ne daugiau kaip 5 pamokos, kitose klasėse – 7 pamokos per dieną. Pamokos trukmė yra 60 minučių, iš kurių mokyti skiriama ne mažiau kaip 45 minutes. Mokymas yra suskirstytas į atitinkamus mokymo laikotarpius, todėl įmanoma mokyti sesijomis, trunkančiomis po 90 minučių. Savivaldybės ir mokyklos pačios nusprendžia, kaip savaitės ir dienos pamokų tvarkaraščiuose paskirstyti mokyti skirtas valandas. Pagrindiniai ugdymo uždaviniai, skirtingų dalykų turinys, mokinių vertinimo principai, specialiųjų poreikių mokinių ir jų sveikatos ugdymas, karjeros planavimas, geros mokymosi aplinkos principai, darbo praktika kaip mokymasis yra aprašyti Nacionalinėje pagrindinio ugdymo programoje, kurią tvirtina Suomijos nacionalinė švietimo taryba. Dabartinė Nacionalinė pagrindinio ugdymo programa buvo patvirtinta 2004 m. sausio mėn. Mokyklose ja vadovaujamosi nuo 2006 m. rugpjūčio. Vietos švietimo valdžios organai ir mokyklos kuria savo priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymo programą, atsižvelgdamos į Nacionalinę pagrindinio ugdymo programą. Vietos švietimo valdžios ir mokyklų sukurtos ugdymo programos gali būti rengiamos atskiros savivaldybės arba mokyklos lygmeniu arba gali apimti abu šiuos lygmenis. Pagrindinio ugdymo įstatymas nustato dalykus, kurie turi būti įtraukti į programą, ir mokinių konsultavimą. Vyriausybė priima sprendimą dėl laiko paskirstymo dalykams, nustatydamą mažiausią privalomųjų dalykų pamokų skaičių per savaitę. 1–6 klasėse mokiniai gauna vienodą išsilavinimą, tačiau mokyklos, lanksčiai paskirstydamos laiką, gali sutelkti dėmesį į tai, kaip skirtingais būdais pateikti įvairius dalykus. 7–9 klasėse daugiau pasirenkamųjų dalykų yra įtraukiama į programą. Į ją yra įtrauktos ir praktikos darbo vietoje gairės. Tėvai arba globėjai nusprendžia, kuriuos iš siūlomų pasirenkamųjų dalykų mokysis jų vaikai.

Pagrindinio ugdymo programos dalykai ir jiems skiriamų valandų skaičius:

Klasė (mokymosi metai)	1–2	3–5	6–9	Iš viso
Dalykas				
Gimtoji kalba ir literatūra	14	14	14	42
Matematika	6	12	14	32
Klasė (mokymosi metai)	1–2	3–6	7–9	Iš viso
Dalykas				
Užsienio kalba A ¹		8	8	16
Užsienio kalba B ²			6	6

Klasė (mokymosi metai)	1–4	5–6	7–9	Iš viso
Dalykas				
Biologija ir geografija	9*	7	3	31
Fizika ir chemija		2	7	
Sveikatos ugdymas			3	
Istorija ir pilietinis ugdymas		3	7	10
Klasė (mokymosi metai)	1–5	6–9		Iš viso
Dalykas				
Dorinis ugdymas	6	5		11
Klasė (mokymosi metai)	1–4	5–9		Iš viso
Dalykas				
Muzika	4-	3-		56
Dailė	4-	4-		
Technologijos	4-	7-		
Kūno kultūra	8-	10-		
Klasė (mokymosi metai)	1–6	7–9		Iš viso
Dalykas				
Namų ekonomika		3		3
Mokinių konsultavimas ir informavimas		2		2
Pasirenkamieji dalykai		(13)		(13)
Klasė (mokymosi metai)	1–3	4–6	7–9	Iš viso
Mažiausias pamokų skaičius	19 19 23	23 24 24	30 30 30	222
Klasė (mokymosi metai)	1–2	3–6	7–9	Iš viso
Dalykas				
Pasirenkamoji užsienio kalba A		(6)	(6)	(12)

Pastabos:

¹ – kalba pradedama mokyti 1–6 klasėje;

² – kalba pradedama mokyti 7–9 klasėje;

* – 1–4 klasėse biologija, geografija, fizika, chemija ir sveikatos ugdymas yra integruoti ir dėstomi per dalyką, vadinamą aplinkos ir gamtos mokslu;

(.) – šie dalykai mokomi kaip pasirenkamieji dalykai.

Vidurinio ugdymo pakopoje nacionaliniu lygmeniu nėra nustatyta reikalavimų mokslo metams ir mokymosi dienoms, mokinių atostogoms. Mokslo metų pradžią ir pabaigą, atostogų laiką nustato švietimo teikėjas. Tačiau yra reikalavimas, kad ugdymas būtų organizuojamas taip, kad mokiniai galėtų baigti vidurinio ugdymo programą per trejus metus.

Mokslo metai vidurinėje mokykloje suskirstyti į du semestrus: rudens ir pavasario, Pavasario semestras prasideda, kai baigiasi rudens semestras, prasidedant kalendoriniams metams. Mokslo metai ir ugdymo procesas dažniausiai prasideda rugpjūtį, ugdymo procesas baigiasi gegužės pabaigoje arba birželio pradžioje, mokslo metai – liepos pabaigoje.

Kaip ir pagrindinėje, taip ir vidurinėje mokykloje mokslo savaitė dažniausiai yra penkios dienos, su kai kuriomis išimtimis, kai dėl valstybinių švenčių neįvykusios pamokos gali būti perkeliamos į šeštadienį. Paprastai pamoka trunka 60 minučių, iš kurių mažiausiai 45 minutės turi būti skirtos ugdymo procesui, likusios 15 minučių dažniausiai skiriamos pertraukai. Pamokų tvarkaraščiai įvairiose mokyklose gali skirtis priklausomai nuo individualių mokinių pasirinkimų. Kai kuriose mokyklose pamokos trunka 90 minučių, iš kurių 15 minučių skiriama pertraukai.

Vidurinės mokyklos (suomių: lukio, švedų: gymnasium) ugdymą organizuoja penkiais arba šešiais laikotarpiais, t. y. šios mokyklos per mokslo metus sudaro penkis arba šešis skirtingus pamokų tvarkaraščius. Mokiniai renkasi kursus (modulius) iš tam laikotarpiui siūlomų kursų (modulių) sąrašo, todėl jų savaitės pamokų tvarkaraštis priklauso nuo individualaus pasirinkimo.

Vyriausybė priima sprendimą dėl nacionalinių vidurinio ugdymo tikslų, laiko skiriamo skirtingiems dalykams arba dalykų grupėms mokytis ir mokiniams konsultuoti. Suomių nacionalinė švietimo taryba priima sprendimą dėl dalykų, dalykų grupių tikslų ir turinio, dalykų modulių tematikos ir mokinių konsultavimo. Nacionalinė vidurinio ugdymo programa patvirtinta 2003 metais ir vietos valdžia ir mokyklos, ja vadovaudamosi parengė savo ugdymo programą, kuri įgyvendinama nuo 2005 m. rugpjūčio 1 dienos. Ugdymo turinys sudarytas taip, kad leistų mokiniui rinktis, taip pat, jeigu reikia, ir rinktis mokytis pagal kitų švietimo tiekėjų siūlomas programas.

Vidurinės mokyklos ugdymo programą sudaro privalomi, specializuoti ir taikomieji kursai (moduliai). Vidutiniškai vieno kurso (modulio) apimtis yra 38 pamokos (mažiausia pamokos trukmė turi būti bent 45 minutės). Kiekvienas mokinys turi baigti privalomuosius kursus (modulius). Specializuoti kursai (moduliai) yra pasirenkamieji to paties privalomojo dalyko kursai (moduliai), mokykla privalo siūlyti specializuotus kursus (modulius), kad mokiniai galėtų rinktis jų poreikius atitinkančius. Taikomieji kursai (moduliai) yra integruoti dalykų, metodiniai arba mokyklos siūlomi specialieji kursai (moduliai). Jie taip pat gali būti profesinių arba kitų studijų, kad atitiktų specifinius mokyklos ugdymo tikslus, jų gali būti mokoma tiek mokykloje, tiek kitoje

švietimo institucijoje. Mokyklos savo ugdymo plane pateikia siūlomus taikomuosius kursus (modulius). Mokiniai juos gali rinktis.

Vidurinio ugdymo programos dalykai ir jiems skiriamų valandų skaičius:

Dalykas arba dalykų grupė	Privalomi kursai (moduliai)	Nacionaliniai specializuoti kursai (moduliai)
Gimtoji kalba ir literatūra	6	3
Kalbos		
A kalba, kurią mokinys pradėjo mokytis 1–6 pagrindinės mokyklos klasėje	6	2
B kalba, kurią mokinys pradėjo mokytis 7–9 pagrindinės mokyklos klasėje	5	2
Kitos kalbos		16
Matematika:		
• matematikos pagrindai	6	2
• aukštesnio lygio (angl. <i>advanced</i>)	10	3
Aplinka ir gamtos mokslai		
Biologija	2	3
Geografija	2	2
Fizika	1	7
Chemija	1	4
Religija arba etika	3	2
Filosofija	1	3
Psichologija	1	4
Istorija	4	2
Socialiniai mokslai	2	2
Menai ir kūno kultūra		
Kūno kultūra	2	3
Muzika	1–2	3
Vizualieji menai	1–2	3
Sveikatos ugdymas	1	2
Karjeros projektavimas ir tolimesnio ugdymo gairės	1	1
Privalomi kursai (moduliai)	47–51	
Minimalus specializuotų kursų (modulių) skaičius	10	
Taikomieji kursai (moduliai)		
Minimalus kursų (modulių) skaičius iš viso	75	

Mažiausias skaičius reglamentuojamas nacionaliniu lygmeniu, be šių kursų (modulių) mokyklos gali siūlyti ir mokyklos specializuotus ir taikomuosius kursus (modulius).

Visi mokiniai privalo mokytis bent dviejų užsienio kalbų. IKT nėra atskiro dalyko, tačiau mokyklos gali siūlyti pasirenkamą IKT kursą (modulį).

Profesinėje mokykloje mokiniai renkasi modulius arba kursus, kuriuos siūlo mokymo įstaiga. Jų pamokų tvarkaraštis priklauso nuo individualaus pasirinkimo. Kaip ir vidurinės mokyklos, taip ir profesinio mokymo įstaigos ugdymą organizuoja laikotarpiais.

Suomijos nacionalinė švietimo taryba patvirtina nacionalinę kiekvienos profesinės kvalifikacijos ugdymo programą, nustato mokslo struktūrą ir tikslus, turinį ir modulių vertinimo kriterijus. Nacionalinėje ugdymo programoje yra teikiamos mokinių vertinimo nuostatos, mokinių konsultavimas, mokymasis darbo vietoje, specialusis, imigrantų ugdymas, gamybinė praktika. Vadovaudamasi šia programa, profesinio mokymo įstaiga (suomių: oppisopimuskoulutus, švedų: läroavtalsutbildning) pasirengia ir patvirtina savo ugdymo programą ir mokinių individualius ugdymo planus. Tačiau mokyklos ugdymo programos turinys irgi yra apibrėžtas nacionalinėje ugdymo programoje. Nuostatos yra bendros visoms profesinėms kvalifikacijoms. Suomijos nacionalinė švietimo taryba, rengdama ugdymo programą, bendradarbiauja su darbdavių organizacijomis, profesinėmis sąjungomis, švietimo profesine sąjunga ir studentų sąjunga.

Suomijos nacionalinė švietimo taryba peržiūrėjo nacionalinius profesinių kvalifikacijų reikalavimus, kurie įsigaliojo nuo 2010 m. rugpjūčio. Buvo pakeisti struktūros reikalavimai, studijų organizavimas, ugdomų įgūdžių reikalavimai, vertinimo tikslai ir kriterijai. Atnaujintose programose akcentuojama, kad skirtingose profesinėse mokyklose įgyti įgūdžiai turi tarnauti darbo rinkai, taip pat skatinti mokymąsi visą gyvenimą; mokymosi moduliai turi būti lankstūs ir leisti sudaryti įvairius mokymosi dalykų kompleksus (kombinacija), taip pat ir galimybę mokytis kitų programų dalykų. Profesinės mokyklos ugdymo planą sudaro tokie pagrindiniai dalykai:

- profesinis mokymas ir mokymasis darbo vietoje, kurio apimtis gali skirtis, priklausomai nuo kvalifikacijos (90 kreditų);
- pagrindiniai dalykai, bendri visoms kvalifikacijoms (20 kreditų, iš kurių 16 yra privalomi, o 4 yra pasirenkami):
 - gimtoji kalba;
 - kita gimtoji kalba ir užsienio kalba;
 - matematika;
 - fizika ir chemija;
 - socialiniai mokslai, verslo ir darbo rinkos dalykai;
 - sveikatos ugdymas, kūno kultūra;

- menai ir kultūra, aplinkos mokslai;
- psichologija ir verslumas;
- laisvai pasirenkami dalykai (10 kreditų).

Mokiniai gali mokytis laisvai pasirenkamuosius dalykus. Tai jie gali daryti tiek savo mokymo įstaigoje, tiek pasirinkti kitų įstaigų siūlomas programas. Laisvai pasirenkami dalykai gali būti tiek profesijos, tiek bendrojo lavinimo dalykai. Pasirinkę bendrojo lavinimo dalykus ir baigę jų programas, asmenys gali įgyti vidurinį išsilavinimą kartu su profesine kvalifikacija, laikyti baigiamuosius egzaminus, kurie skirti stoti į aukštąsias mokyklas. Profesinio mokymo dalis skirta mokymuisi darbo vietoje, kai mokinys susipažįsta su reikalavimais, keliamais atitinkamam darbui, ir pasiekia tikslų, iškeltų profesijos ugdymo programoje. Iš viso mokinys turi surinkti 120 kreditų, iš kurių ne mažiau kaip 20 kreditų turi būti gauta už mokymąsi darbo vietoje. Profesinės mokymo įstaigos mokiniai turi parengti baigiamąjį projektinį darbą, kuris turi būti pateiktas kaip rašto darbas, ataskaita, produktas, projekto užduotis ar ekvivalentiškas darbas. Baigiamasis darbas turi išryškinti darbo pasaulio poreikius, suteikti galimybes dalyvauti darbo pasaulyje, palengvinti perėjimą nuo mokymosi į darbo rinką. Baigiamasis darbas gali būti rengiamas individualiai, grupėje arba kaip išplėstinis projektas. Mažiausias baigiamojo projektinio darbo įvertinimas yra 2 kreditai.

Mokymosi specializacija (kryptis). Vidurinėje mokykloje ugdymo programą sudaro privalomi, specializuoti ir taikomieji kursai (moduliai). Specializuoti kursai (moduliai) yra pasirenkami to paties privalomojo dalyko kursai (moduliai). Vidurinėje mokykloje (suomių: lukio, švedų: gymnasium) mokiniai privalo baigti privalomuosius kursus (modulius) ir papildomai tam tikrą skaičių specializuotų kursų (modulių). Tokius specializuotus kursus (modulius) mokiniai gali rinktis iš nacionaliniu lygmeniu arba mokyklos parengtų kursų (modulių). Mokyklos taip pat gali siūlyti taikomuosius kursus (modulius). Mokiniai taip pat gali rinktis kitų institucijų siūlomus kursus (modulius). Ypatingas dėmesys skiriamas mokinių specializuotų ir taikomųjų kursų (modulių) pasirinkimui. Šiuo metu Suomijos švietimo ministerija yra patvirtinusi apie 70 specializuotų mokyklų, kurios be vidurinio išsilavinimo dalykų turi ir tam tikros krypties specializaciją. Tokios specializuotos mokyklos yra muzikos, vizualiųjų menų, kūrybinės dramos, meno ir medijos, kalbų, aplinkos, gamtos mokslų, matematikos, informacinių technologijų, techninių disciplinų, sporto. 15 vidurinių mokyklų moko pagal Tarptautinio bakalaureato programas. Kelios vidurinės mokyklos dirba pagal R. Šteinerio pedagogiką ir keliose mokoma užsienio kalba.

Profesinėse mokyklose yra šios sritys:

- humanitarinė ir edukologijos;
- kultūros;

- socialinių mokslų, verslo ir administravimo;
- gamtos mokslų;
- technologijų, komunikacijos ir transporto;
- gamtos išteklių ir aplinkos;
- socialinių paslaugų, sveikatos ir sporto;
- turizmo, maitinimo ir namų ūkio paslaugų.

Ugdymo organizavimas, mokymo metodai ir medžiaga. Nuo 2004 m. Nacionalinėje pagrindinio ugdymo programoje buvo pabrėžiama, kad mokymosi aplinka yra pagrindinė priemonė, norint pasiekti programoje aprašytus tikslus ir uždavinius. Pagrindinis uždavinys yra taikyti įvairius mokymo metodus ir plėtoti įvairių rūšių mokymosi veiklas tam, kad kuo geriau būtų padedama mokiniui įgyti žinių ir gebėjimų. Autentiškos mokymosi medžiagos, įrankių ir aplinkos naudojimas yra laikomas esminiu dalyku, nes jis padeda mokiniui įgyti bei gilinti žinias ir įgūdžius realiose ir autentiškose situacijose. Mokytojai renkasi tokius metodus, kurie padėtų pasiektų tikslus, aprašytus Nacionalinėje pagrindinio ugdymo programoje. Nacionalinėje ugdymo programoje yra pateiktos mokymo metodų parinkimo gairės. Be tradicinių mokymo metodų siūlomi mokymo metodai, kuriuos taikant mokinys tampa aktyviu besimokančiuoju: diskusijos klasėje, mokiniai gali susipažinti su įvairiomis temomis savarankiškai, poromis ar mažomis grupėmis. Mokiniai individualiai arba grupėmis pristato savo atliktus darbus ir tyrimus. Tikslas yra nagrinėti temą įvairiais mokinių požiūriais, atsižvelgiant į jų aplinką ir patirtį, pavyzdžiui, organizuoti keliones į apylinkes ar vykti į ekskursijas. Taip pat galima naudoti Montessori ir Freinet mokyklų pedagogiką. Nacionalinėje pagrindinio ugdymo programoje pabrėžiamas aktyvus mokinio vaidmuo kaip savo paties žinių kūrėjo. Mokytojo tikslas – nukreipti mokinio mokymąsi ir planuoti mokymosi aplinką. Programoje taip pat pabrėžiama, kad mokymosi ir darbo metodai turi skatinti mokinių norą mokytis ir ugdyti kognityvinius įgūdžius, taip pat mokėti gauti ir pritaikyti informaciją. Mokant reikia atsižvelgti į mokinių individualumą ir jų socialinę sąveiką. Nėra oficialaus namų darbų apimčių reglamentavimo, tačiau Pagrindinio išsilavinimo įstatyme nurodoma, kad, įskaitant mokymosi laiką, kelionę į mokyklą ir iš jos, namų darbų ruošimas turi užimti tiek laiko, kad liktų pakankamai laiko mokinio poilsiui ir pomėgiams. Mokymo ir mokymosi medžiagą leidžia privačios verslo įmonės. Suomijos nacionalinė švietimo taryba leidžia tik mažos apimties medžiagą, skirtą specialioms asmenų grupėms. Mokykla ir mokytojai patys nusprendžia, kurią metodinę ir mokymo medžiagą, vadovėlius, IKT priemones naudoti.

Vidurinį išsilavinimą teikiančiose įstaigose vyrauja tokia mokymo koncepcija, kai mokiniai yra patys savo žinių kūrėjai, nustato savo mokymosi tikslus ir mokosi dirbti savarankiškai bei bendradarbiaudami grupėse ar tinkluose. Mokiniais sudaromos sąlygos patiems išbandyti ir

rasti jų mokymosi stiliui tinkančius mokymosi metodus. Jie turi būti konsultuojami, jiems patariama, kad taptų sąmoningi, gebėtų įsivertinti ir, jeigu reikia, patobulintų savo darbo metodus. Turi būti atsižvelgta į skirtingus mokinių gebėjimus savarankiškai mokytis. Jiems reikalingas mokytojas, kuris veiktų kaip patarėjas ir konsultantas, kuris padėtų mokantis savarankiškai. Dėl studentų individualumo ir heterogeniškumo mokymo ir mokymosi formos turi būti įvairios. Mokiniam turi būti pasiūlyti įrankiai, kaip įgyti ir kurti informaciją, kaip įvertinti informacijos patikimumą, taikant įvairius įgūdžių ir žinių įgijimo bei kūrimo būdus. Mokiniai skatinami naudoti IKT ir kitas paslaugas, kurias teikia bibliotekos. Mokymas turi būti sudaromas taip, kad mokiniai galėtų taikyti žinias ir įgūdžius, įgytus kitose situacijose. Kartais gali būti mokoma nuotoliniu būdu arba užsienio kalba. Tai turi būti įtraukta į mokyklos ugdymo planą.

Profesinio mokymo įstaigų mokymo metodai nėra reglamentuojami. Mokytojai patys renka mokymo metodus, kuriuos taikydami pasiekama ugdymo programose apibrėžtų tikslų. Šiuo metu dėmesys skiriamas mokinių savarankišką darbą skatinantiems metodams, mokinių iniciatyvumui ir verslumui skatinti, jų atsakomybės jausmui ir mokymuisi mokytis ugdyti. Akcentuojamas lankstus mokymas, įvairių darbo metodų taikymas ir mokymasis ne tik klasėje, teorijos ir praktikos integravimas, bendradarbiavimas tarp įvairių institucijų. Siekiant integruoti mokymą į didesnius modulius, galima taikyti metodus, kurie jungia mokymą ir projektinę veiklą ir į kuriuos įtraukiami kelių modulių mokymosi tikslai. E. mokymas yra vienas iš prioritetų, diegiant naujus mokymo metodus. Mokymosi darbo vietoje metodas leidžia pasiekti tiek mokinio išsikeltus tikslus, tiek darbo vietos keliamus tikslus. Mokiniai gali sudaryti sutartį su realia darbo vieta, atitinkamai, darbdavys gali daryti įtaką mokymo(si) procesui, todėl dabartiniu metu darbuotojai geriau nei prieš keletą metų yra pasirengę darbui.

Mokinių vertinimas pagrindinėje mokykloje. Pagrindinio ugdymo įstatyme parašyta, kad mokinių vertinimo tikslas yra patarti ir skatinti mokinių mokymąsi ir plėtoti mokinių įsivertinimo įgūdžius. Mokinių pažanga, darbo įgūdžiai ir elgesys vertinami atsižvelgus į Nacionalinėje pagrindinio ugdymo programoje išskeltus tikslus. Programoje yra pateiktos vertinimo gairės ir principai. Vertinimas yra suskirstytas į vertinimą mokymosi metu ir baigiamąjį mokinių vertinimą. Šie vertinimai atlieka du skirtingus vaidmenis. Vertinimas mokymosi metu yra skirtas mokiniams nukreipti, skatinti juos mokytis ir padėti jiems mokantis. Mokytojo suteikiamas nuolatinis grįžtamasis ryšys yra labai svarbus. Toks vertinimas turi skatinti mokinius siekti pažangos. Vertindamas ir taikydamas grįžtamojo ryšio metodą mokytojas vadovauja mokinių mokymuisi, kad jie taptų savarankiškai mąstantys ir veikiantys asmenys, padeda jiems suprasti, ką jie mokosi. Vienas iš būdų, kaip suteikti grįžtamąjį ryšį, yra pažymėjimai ir ataskaitos. Mokiniai kiekvienų mokslo metų pabaigoje gauna ataskaitas; papildomai mokiniai gali gauti vieną ar daugiau

tarpinių ataskaitų apie savo mokymąsi ir pažangą. Pirmus septynerius mokymosi metus mokiniai gali gauti aprašomojo pobūdžio vertinimo ataskaitas arba įvertinimą pažymiais, arba abiejų šių vertinimų derinį. Vėliau turi būti vertinama pažymiais, tačiau papildomai gali būti teikiama aprašomojo pobūdžio ataskaita, kurioje mokytojas aprašo mokinio pažangą ir skirtingų dalykų mokymąsi. Pažymiai (skalėje nuo 4 iki 10) atspindi tik mokinio pasiekimų lygį, vertinant su programose iškeltais tikslais. Ataskaitose pateiktas vertinimas turi remtis skirtingais įrodymais, o ne tik egzaminų rezultatais. Nacionalinėse privalomų dalykų programose yra pateikti aprašai, ką reiškia gerai besimokantis (pažymys „gerai“ arba 8) mokinsys. Šie aprašai yra pagalba mokytojams, taip pat ir vertinimo priemonė. Antras mokinių vertinimo uždavinys yra baigiamasis pagrindinio išsilavinimo vertinimas. Baigiamojo vertinimo rezultatais remiamasi, priimant sprendimą, kur mokinsys toliau mokysis, kai baigs pagrindinę mokyklą ir įgis pagrindinį išsilavinimą. Šis vertinimas turi būti palygintinas nacionaliniu lygmeniu ir turi lemti visų mokinių lygybę. Baigiamasis vertinimas yra susijęs su pagrindinio išsilavinimo tikslais. Pažymiui „gerai“ (8) buvo parengti visų dalykų baigiamojo vertinimo kriterijai. Teigiamai vertinami mokiniai pažymiais nuo 5 iki 10, pažymys 4 reiškia, kad mokinsys neišlaikė. Mokinį vertina atitinkamo dalyko mokytojas. Elgesį ir darbą mokykloje vertina klasės auklėtojas, o, jei mokinsys turėjo keletą mokytojų, vertina mokytojų grupė. Vienas iš pagrindinio ugdymo uždavinių yra plėtoti mokinių savęs vertinimo gebėjimus. To reikia, kad mokinsys geriau pažintų save ir ugdytųsi mokymosi įgūdžius, taip pat siekiama, kad mokinsys išmoktų stebėti savo pažangą ir mokymąsi.

Mokinsys, kuris iš visų dalykų įvertinamas teigiamai (ne mažesniu pažymiu kaip 5), keliamas į kitą klasę. Jis gali būti perkeltas į kitą klasę ir tuo atveju, jei turi nepatenkinamų pažymių, t. y. jei yra nusprendžiama, kad jis gebės mokytis pagal kitų metų mokymo programą. Mokinsys gali būti paliktas kartoti programos, jei jis gavo neigiamus įvertinimus (pažymys 4) iš vieno ar daugiau dalykų. Tačiau mokiniui privaloma suteikti galimybę įrodyti, kad jis pasiekė tam tikrą žinių ir gebėjimų lygį.

Vertinant mokinių pagrindinėje mokykloje naudojama:

- mokslo metų pabaigoje mokyklos parengta mokinio vertinimo ataskaita;
- per mokyklos mokslo metus parengtos tarpinės vertinimo ataskaitos (neprivalomos);
- pagrindinio išsilavinimo pažymėjimas, kuris išduodamas mokiniui, kai šis baigia privalomą pagrindinę mokyklą (suomių: peruskoulu, švedų: grundskola), pagrindinio ugdymo programą;
- pažymėjimas už papildomo pagrindinio išsilavinimo įgijimą, baigus papildomą pagrindinio ugdymo programą (10 klasė);
- pažymėjimas, kuris išduodamas mokiniui, išeinančiam iš mokyklos nesibaigus mokslo metams ir nebaigusiam pagrindinio ugdymo privalomos programos;

- pagrindinio ugdymo programos arba tam tikro dalyko programos baigimo pažymėjimas, kuris išduodamas mokiniui arba kitam asmeniui, baigusiam pagrindinio ugdymo arba tam tikro dalyko programą, nelankant mokyklos;

Už pažymėjimų išdavimą atsakingas švietimo tiekėjas. Dažniausiai tai būna mokykla.

Mokinių vertinimas vidurinėje mokykloje. Nacionalinėje ugdymo programoje detaliam aprašoma nuostata, kad vidurinių mokyklų mokiniams ir jų tėvams arba globėjams pakankamai dažnai turi būti teikiama informacija apie mokinių darbą mokykloje ir mokymosi pažangą. Kiekvienas kursas (modulis) yra įvertinamas, kai jis baigiamas. Vertinimo tikslas yra suteikti mokiniui grįžtamąją informaciją apie tai, kaip jis pasiekė kurso (modulio) tikslus ir kokią padarė pažangą. Dalyko pažymys yra apibrėžiamas, kaip to dalyko kursų (modulių) pažymių matematinis vidurkis. Mokiniui, kuris nori pagerinti pažymį, turi būti sudaryta galimybė laikyti atskirą egzaminą. Atskirų dalykų žinias ir gebėjimus vertina to dalyko mokytojas, o jeigu mokinį mokė keli mokytojai, tai jų grupė. Galutinį įvertinimą skiria direktorius kartu su mokytojais. Vidurinėje mokykloje vertinama pažymiais nuo 4 iki 10, kur 5–10 yra teigiami įvertinimai, o 4 jau yra neigiamas pažymys. Kai kurie kursai (moduliai) vertinami „įskaityta“ arba „neįskaityta“. Baigdami vidurinę mokyklą, mokiniai paprastai laiko baigiamuosius egzaminus, kuriuos sudaro mažiausiai keturi egzaminai. Gimtosios kalbos egzaminas yra privalomas. Kitus tris egzaminus galima rinktis: tai valstybinės, užsienio kalbos, matematikos, ir vienas bendrųjų mokslų egzaminas (gamtos arba humanitarinių mokslų). Taip pat mokiniai gali rinktis ir vieną ar daugiau pasirenkamųjų egzaminų. Iš pradžių egzaminą tikrina ir įvertina vidurinės mokyklos dalyko mokytojas, galiausiai – Suomijos brandos egzaminų taryba.

Vidurinės mokyklos programą sudaro 75 kursai (moduliai), kurie detaliam aprašomi mokyklos ugdymo plane. Plane taip pat nurodoma, kuriuos dalykų arba dalykų grupės kursus (modulius) mokinyi privalo pabaigti. Mokiniui, kuris nebaigė privalomųjų dalykų arba dalykų grupės kursų (modulių), turi būti sudaroma galimybė parodyti, kad jis yra įgijęs pakankamai žinių ir įgūdžių, kad galėtų siekti tolimesnės mokymosi pažangos. Nėra teisinio reglamentavimo, kiek kartų mokinyi gali atsiskaityti už neigiamai įvertintą kursą (modulį). Kadangi mokinyi mokosi pagal savo ugdymosi planą, tai jo dalyko programa yra individuali ir skiriasi nuo kitų. Kitoje įstaigoje baigta mokymo programa gali būti akredituota, kaip vidurinio ugdymo programa, jeigu jos tikslai ir pagrindinis turinys atitinka vidurinio ugdymo programą.

Mokinyi, kuris baigė visą vidurinio ugdymo programą, gauna baigimo pažymėjimą. Jei jis palieka mokyklą, nebaigęs vidurinio ugdymo programos, tai gauna sertifikatą, kuriame surašyti baigtų kursų (modulių) pažymiai.

Vidurinės mokyklos pažymėjimai:

- bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimas išduodamas mokiniui, kuris baigė visą vidurinio ugdymo programą;
- mokymo programos baigimo pažymėjimas išduodamas asmeniui, kuris baigė vieno ar kelių vidurinės mokyklos dalykų mokymo programą (-as);
- sertifikatas išduodamas mokiniui, kuris nebaigė visos vidurinio ugdymo programos ir paliko mokyklą.

Vidurinės mokyklos pažymėjimuose turi būti teikiama tokia informacija:

- pažymėjimo pavadinimas;
- švietimo tiekėjo pavadinimas;
- ugdymo įstaigos pavadinimas;
- mokinio vardas, pavardė ir socialinio draudimo numeris;
- baigtos programos;
- pažymėjimo išdavimo data ir vadovo parašas;
- informacija apie ugdymo įstaigos licenciją, suteikiančią teisę išduoti pažymėjimus;
- vertinimas;
- mokymosi kalba.

Pažymėjimuose įrašomi dalykai, dalykų kursų (modulių) skaičius ir įvertinimas pažymiu arba žodžiais „įskaityta“ ar „neįskaityta“. Pažymėjimuose taip pat yra skyrius „Papildoma informacija“, kur teikiama informacija apie kitus pasiekimus, pavyzdžiui, kalbos mokėjimo testų rezultatai, kitose institucijose baigtos mokymų programos, kurios nėra įtrauktos į privalomąją ugdymo programą. Jei mokinys daugiau nei pusę ugdymo programos baigė kita kalba, nei mokyklos mokymo kalba, tai tokia informacija irgi turi būti pateikta šiame skyriuje.

Baigiamųjų egzaminų pažymėjimas yra išduodamas mokiniui, kuris išlaikė baigiamuosius egzaminus, ir turi vidurinio išsilavinimo baigimo pažymėjimą.

Mokinių vertinimas profesinio ugdymo įstaigoje. Profesinėje įstaigoje mokiniai vertinami reguliariai gaudami grįžtamąją informaciją mokydami, taip pat baigę mokslus. Mokinių pasiekimai vertinami taip: puikiai (3), gerai (2), patenkinamai (1). Laisvai pasirenkami dalykai gali būti vertinami ne pažymiais, o įrašais „įskaityta“. Pasiekimus vertina mokytojas, per praktiką – mokytojas kartu su darbdavio paskirtu instruktoriumi. Vertinimas turi motyvuoti mokinius, taip pat padėti jiems ugdytis įsivertinimo gebėjimus. Nuo 2006 m. rugpjūčio 1 dienos į visas profesines kvalifikacijas įtrauktas įgūdžių, reikalingų profesinei kvalifikacijai, įgijimas. Mokiniai, atlikdami praktines užduotis, parodo, kiek jie įgijo profesinių įgūdžių, reikalingų dirbti. Darbo rinkos organizacijos aktyviai dalyvauja profesinių įgūdžių ugdymo ir demonstravimo procese. Profesinių įgūdžių įgijimas yra mokinio vertinimo sudedamoji dalis. Planavimas, įgyvendinimas ir vertinimas yra reglamentuojamas teisės aktais. Mokinys per praktines ir

autentiškas darbo situacijas rodo, ar pasiekė ugdymo programoje pateiktus tikslus ir įgijo profesinių kompetencijų. Įgūdžių rodymas yra visų profesinių modulių dalis. Jis buvo įtrauktas į programas, siekiant užtikrinti profesinio mokymo kokybę, taip pat norint pagerinti mokinių vertinimo kokybę.

Mokiniai turi teisę žinoti vertinimo kriterijus. Jei jis nepatenkintas įvertinimu, per 14 dienų gali kreiptis į įstaigos vadovą, mokytoją arba asmenį, atsakingą už įvertinimą. Jei mokinys nesutinka su peržiūrėtu vertinimu, jis turi teisę per 14 dienų kreiptis į vietos tarybą, atsakingą už profesinių įgūdžių ugdymo (demonstravimo) planavimą ir įgyvendinimą. Taryba gali pareikalauti iš naujo įvertinti mokinį, jeigu ji mano, kad įvertinta netinkamai.

Tradiciskai profesinis mokymas vyksta mokslo metais, klasėse. Tačiau tikslas yra atsisakyti šios tradicijos ir ateityje sudaryti mokiniams pažangias galimybes, kurios būtų kiek įmanoma labiau individualios. Yra įvairių būdų, kaip sudaryti galimybes mokytis individualiai: ankstesnio mokymosi pripažinimas, siekiant sutrumpinti mokymosi trukmę ir išvengti dubliavimo; kvalifikacijų išdėstymas moduliais didina pasirinkimo galimybes – mokiniai gali rinktis ir užbaigti juos labiausiai dominančius modulius. Modulių sistema didina lankstumą ir pasirinkimo galimybes, taip pat yra lengviau gauti kreditus už anksčiau baigtus mokslus ir įgytas kompetencijas. Modulių sistema taip pat leidžia lengviau papildyti kvalifikacijas. Mokytojai padeda mokiniams susidaryti individualų mokymosi planą, kuriuo remdamasis mokinys pats nusprendžia, kada, kaip ir kokia tvarka mokytis. Kadangi siekiama atsisakyti skirstymo į klases, tai įstaiga sudaro mokiniams galimybes, pagal jų individualius mokymosi planus, mokytis skirtingose grupėse. Profesinio mokymo įstaiga gali sudaryti galimybes mokytis vakarais, savaitgaliais, taip pat ir vasarą.

Baigimo pažymėjimo išdavimas ir kvalifikacijos turinys reglamentuojamas Profesinio mokymo įstatymu (1998) ir dekretu (2008), taip pat nacionalinėmis ugdymo programomis ir kitomis nuostatomis, patvirtintomis Suomijos nacionalinės švietimo tarybos. Profesinės kvalifikacijos įgijimo pažymėjimas yra išduodamas, baigus visus privalomus, pasirenkamuosius ir laisvai pasirenkamus modulius (iš viso 120 kreditų), įtrauktus į mokinio individualų planą. Vertina mokytojas, o praktinį darbą – mokytojas ir darbdavio atstovai. Baigus modulį, mokinio žinios ir gebėjimai vertinami, lyginant su ugdymo programose pateiktais tikslais ir vertinimo kriterijais. Pasirenkamųjų ir laisvai pasirenkamų modulių tikslai ir vertinimo kriterijai yra apibrėžiami vietos lygmeniu. Vertinimas yra grindžiamas stebėjimu, teorinių žinių ir praktinių gebėjimų tikrinimu, mokinio įsivertinimu, grupės vertinimu ir pan.

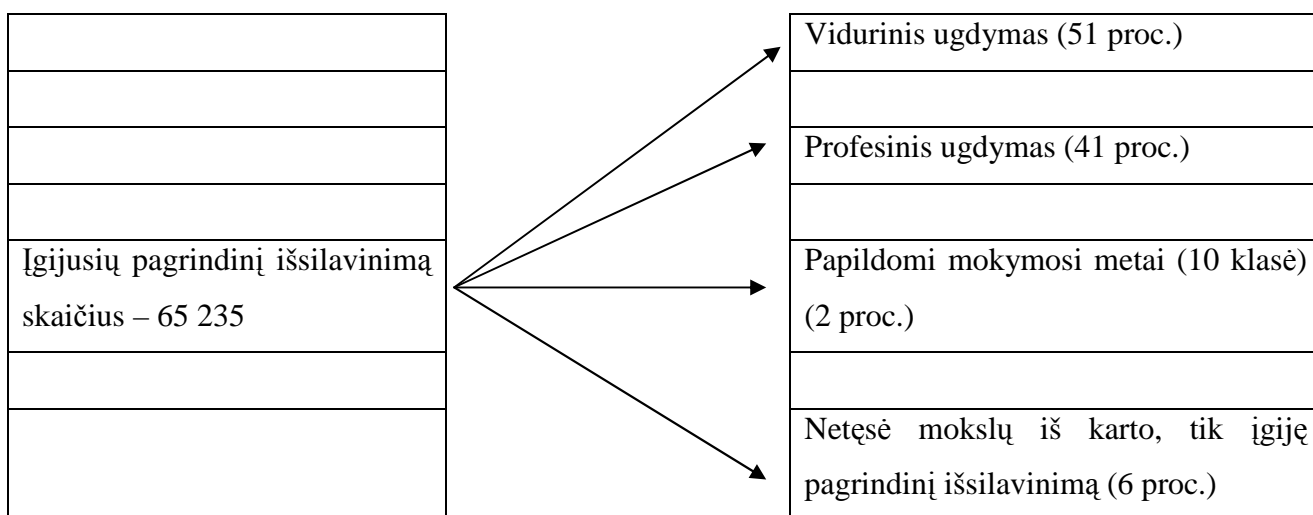
Karjeros ugdymas. Karjeros ugdymo (profesinio orientavimo) paslaugų, ypač konsultavimo, tikslas yra suteikti pagalbą mokiniams, konsultuoti, kad kiekvienas pasiektų kuo geresnę mokymosi pažangą ir gebėtų priimti teisingus ir tinkamus sprendimus dėl savo mokymosi ir

karjeros, ugdyti atitinkamus gebėjimus, susijusius su pasirinkimu, darbo rinka ar tolesniu mokymusi.

Karjeros ugdymas ugdo gebėjimus, būtinus renkantis karjerą, darbą ir mokymąsi toliau. Į karjeros konsultavimo, informavimo ir ugdymo paslaugas žiūrima, kaip į priemonę, skirtą švietimo kokybei gerinti, iškritimui iš mokymosi proceso užkirsti, socialinei atskirčiai mažinti.

Pradinėse pagrindinio ugdymo klasėse karjeros ugdymas yra integruotas į kitų dalykų mokymą. Jis skirtas tam, kad mokiniai įgytų gebėjimų mokytis, visuomenės ir darbo pasaulio pagrindų, sužinotų apie įvairias mokymosi galimybes. Aukštesnėse pagrindinio ugdymo klasėse į ugdymo turinį yra įtraukiamas karjeros ugdymo dalykas, kuriam skiriamos atskiros valandos. Iš pradžių per šias pamokas supažindinama apie įvairiais mokymosi metodus, dalyvaujama mokyklos veiklose, vėliau dėmesys sutelkiamas į karjeros planavimą ir tolimesnes mokymosi galimybes. Mokiniai informuojami apie vidurinę ir profesinę mokymą teikiančias mokyklas ir įstaigas. Daug tokių mokyklų rengia atvirų durų dienas, kad supažindintų galimus mokinius su savo institucija ir siūlomomis mokymosi galimybėmis. Per karjeros ugdymo pamokas susitelkiama ties bendrais, visiems mokiniams aktualiais klausimais, o ne individualiu konsultavimu. Mokyklose mokymosi ir karjeros pasirinkimo klausimais konsultuojama ir individualiai. Tokios konsultacijos ypač naudingos tiems mokiniams, kurie turi mokymosi problemų arba kuriems yra rizika iškristi iš mokymosi sistemos ir (arba) darbo rinkos po privalomo išsilavinimo įgijimo.

2007 m. baigusią pagrindinę mokyklą ir įgijusią pagrindinį išsilavinimą mokinių pasirinkimai:

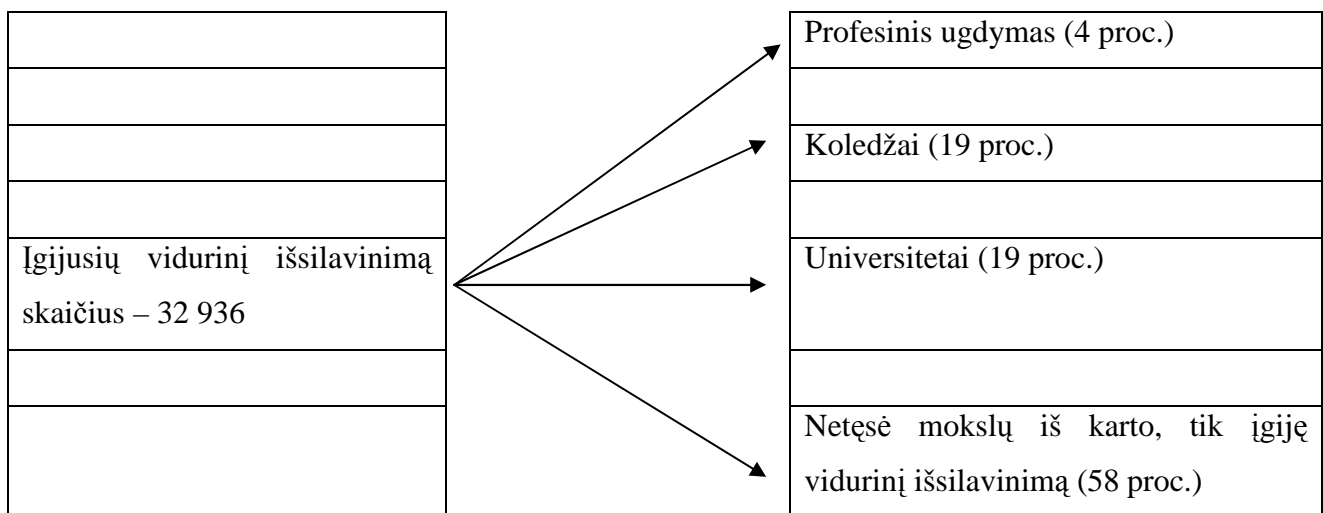

Šaltinis: Suomijos statistika.

Vidurinėje mokykloje karjeros planavimui yra skiriamas atskiras kursas (modulis), taip pat rengiamos individualios ir grupių sesijos. Visi vidurinės mokyklos švietimo ir konsultavimo personalo nariai privalo konsultuoti. Profesijos konsultantas atsakingas už mokinio profesinę

konsultavimą ir karjeros planavimo veiklą apskritai, taip pat už mokinio mokymosi ir karjeros planavimą ir įgyvendinimą. Mokytojai yra atsakingi konsultavimą apie savo dalyką ir turi padėti ugdytis mokymosi mokytis gebėjimus ir pajėgumus. Kiekvienas mokinys privalo susidaryti individualų mokymosi planą ir stebėti jo įgyvendinimą. Jiems turi būti suteikiamos konsultacijos dėl mokymosi ir pasirinkimų, kad galėtų planuoti vidurinės mokyklos mokymosi turinį ir struktūrą pagal savo galimybes ir išteklius. Vidurinėje mokykloje ugdomas bendruomeniškumo jausmas. Mokinių mokymasis ir gerovė privalo būti stebima, bendradarbiaujant su tėvais. Jų individualus planas turi būti reguliariai tikslinamas, nuolatos stebima jų mokymosi pažanga. Mokiniam turi būti teikiama visa informacija, kokią pagalbą jie gali gauti iš asmenų, atsakingų už mokymosi, profesinį konsultavimą ir karjeros planavimą. Turi būti bendradarbiaujama su ekspertais ir institucijomis už mokyklos ribų, taip pat su mokinių tėvais.

2008 m. baigusią vidurinę mokyklą ir įgijusią vidurinį išsilavinimą mokinių pasirinkimai:

Šaltinis: Suomijos statistika.

Profesiniame ugdyme 1,5 kredito skiriama karjerai ugdyti. Be to, kiekvienas profesinės įstaigos mokinys turi teisę gauti asmeninę ar kitą reikalingą informaciją. Mokinių karjeros ugdymas turi būti įgyvendinamas taip, kad būtų užtikrinta, jog mokinys:

- gautų pakankamai informacijos apie savo studijas prieš jas ir per jas;
- gautų informacijos apie darbo pasaulį, verslumą, profesijas ir įgytų atitinkamos patirties;
- susipažintų ir gautų informacijos apie mokymosi ir darbo galimybes užsienyje;
- sudarytų asmeninį studijų planą;
- gautų visą reikiamą paramą, kilus mokymosi ir gyvenimo problemoms.

Profesinių mokymo įstaigų mokiniams suteikiama informacija apie kvalifikacijas, mokymosi turinį ir struktūrą, taip pat apie kitų įstaigų programas, atitinkančias jų poreikius, jie gali

rinktis. Nors ugdant mokinių karjerą (informuojant ir renkantis profesiją) dalyvauja visas įstaigos personalas, tačiau pagrindinė atsakomybė tenka profesijos konsultantui.

Profesinio mokymo įstaigoje, kaip ir vidurinėje mokykloje, vykdant karjeros ugdymo (profesinio informavimo ir karjeros planavimo) veiklą, bendradarbiaujama su tėvais, kitomis įstaigomis, išoriniais ekspertais, taip pat su įdarbinimo agentūromis, darbo biržomis, skatinama mokinių galimybė įsidarbinti ar siekti tolesnio išsilavinimo, siekiama palengvinti mokinių perėjimą iš mokymo(si) aplinkos į darbo rinką.

Jungtinė Karalystė (Anglija)

Anglijoje privalomas mokslas yra nuo 5 iki 16 metų. Švietimo įstatyme parašyta, kad visi mokiniai turi gauti jų amžių, galimybes, gebėjimus ir bet kuriuos specialiuosius poreikius atitinkantį ugdymą. Privalomas mokymasis Anglijoje skirstomas į keturis mokymosi etapus:

- pirmasis mokymosi etapas (*key stage 1*) vaikams nuo penkerių iki septynerių metų;
- antrasis mokymosi etapas (*key stage 2*) nuo septynerių iki vienuolikos metų;
- trečiasis mokymosi etapas (*key stage 3*) nuo vienuolikos iki keturiolikos metų;
- ketvirtasis mokymosi etapas (*key stage 4*) nuo keturiolikos iki šešiolikos metų.

Nuo 16 metų, kai mokymasis nėra privalomas, dauguma Anglijos mokinių toliau mokosi mokykloje arba šešių klasių koledže ar kitur. Dažniausiai mokiniai renkasi profesinį mokymąsi, nors dauguma bendrojo lavinimo mokyklų taip pat siūlo profesinio mokymo kursus. Dauguma tolesnio mokymosi institucijų siūlo ir profesinio mokymo, ir bendrojo ugdymo kursus. 18 metų ir vyresni asmenys, norintys tęsti mokslus, renkasi įstaigas, siūlančias aukštąjį išsilavinimą.

Aktualios švietimo diskusijos ir ateities planai. 2008 metais Anglijoje buvo pakeista nacionalinė švietimo testavimo sistema. Nuo 2009 metų mokinių anglų kalbos, matematikos ir gamtos mokslų testus po trečiojo mokymosi etapo (14 metų) vertina tik mokytojas. Valstybės sekretorius sudarė vertinimo ekspertų grupę, kuri teikė patarimus dėl vertinimo. Ekspertų grupė nagrinėjo vertinimo tikslus ir tai, kaip Anglijos vertinimo sistema atitinka tuos tikslus. Savo ataskaitoje ekspertai rekomendavo palikti nacionalinius testavimo pavyzdžius po trečiojo mokymosi etapo (14 metų) ir siūlė nutraukti gamtos mokslų testavimą po antrojo mokymosi etapo (11 metų). Todėl po antrojo mokymosi etapo (11 metų) nebeliko gamtos mokslų testų, bet liko privalomas anglų kalbos ir matematikos testas.

Anglijoje 14–19 metų mokinių švietimas ir toliau išlieka reformuojama sritimi. 2003 metais Anglijoje buvo parengtas strateginis vyriausybės dokumentas „14–19: galimybės ir privalumai“ („14–19: Opportunity and Excellence“), kuriame apibrėžti ilgalaikiai tikslai: lankstesnis ugdymo turinys ir kvalifikacijų sistema visiems 14–19 metų asmenims. 2004 metais

buvo atspausdinta galutinė darbo grupės ataskaita, kurioje pateiktos rekomendacijos diplomuose įrašyti visas įgytas akademines ir profesines kvalifikacijas. 2005 metais Vyriausybė išleido baltąją knygą „14–19 metų asmenų švietimas ir įgūdžiai“ („14–19 Education and Skills“), kurioje išdėstyti pasiūlymai rėmėsi egzistuojančios Anglijoje švietimo ir kvalifikacijų sistemos stiprybėmis:

- užtikrinti, kad kiekvienas jaunas žmogus, prieš palikdamas švietimą gerai mokėtų (valdytų) funkcinę anglų kalbą ir matematiką;
- pasiūlyti jauniems žmonėms platesnį įvairesnių sričių programų pasirinkimo spektrą, suteikiant jiems naujus kvalifikacijų diplomus;
- padėti universitetams atskirti geriausius kandidatus;
- motyvuoti iškritusius mokinius, suteikiant jiems papildomą paramą įgyti pagrindus ir pasiūlant didesnes pasirinkimo galimybes, kur mokytis;
- užtikrinti regionuose platų kvalifikacijų pasirinkimo spektrą;
- 2005 metais vyriausybė patvirtino baltosios knygos „14–19 metų asmenų švietimo ir įgūdžių įgyvendinimo planą“, kuriame buvo detalizuoti reformos darbai. Pagrindiniai akcentai buvo:
- sukurti naujus pažymėjimus, kuriuose būtų suderintas tradicinis (pagrindinis arba vidurinis) ir darbu paremtas (profesinis) mokymas. Šiuo metu yra 10, o nuo 2013 metų bus 17 skirtingų atitinkamų sričių rūšių diplomų (pažymėjimų);
- „funkcinių įgūdžių“ kvalifikacijų plėtra, kad jauni žmonės įgytų kalbos ir skaitmeninio raštingumo pagrindus, IKT įgūdžius, kurie bus reikalingi gyvenime ir darbe;
- A lygio programų peržiūrėjimas, kad būtų galima rasti geriausius mokinius;
- nauja nacionalinė vidurinio ugdymo programa ir nauja testavimo tvarka.

2007 m. buvo parengtos naujos nacionalinės trečiųjų ir ketvirtųjų mokymosi etapų ugdymo programos, kuriomis siekiama mažiau reglamentuoti mokytojus, suteikti daugiau lankstumo mokyti ir sukurti daugiau galimybių tenkinti individualius mokinių poreikius. Jose taip pat pabrėžiamas kalbos ir matematinio raštingumo, asmenybės, mokymosi ir mąstymo įgūdžių ugdymas. Programos buvo pristatomos nuo 2008 iki 2011 metų.

Vaikų, mokyklų ir šeimų departamentas 2008 m. pradėjo konsultacijas „Skatinti pasiekimus, vertinti sėkmes: 14–19 m. mokinių kvalifikacijų strategija“ („Promoting Achievement, Valuing Success: a Strategy for 14–19 Qualifications“). Konsultacijų tikslas – planuoti ir susitarti dėl kvalifikacijų sistemos supaprastinamo, siekiant užtikrinti, kad visi mokinių pasirinkti kursai sudarytų tolimesnio mokymosi arba įsidarbinimo galimybes, taip pat iki 2013 metų visas kvalifikacijas suskirstyti į keturias sritis:

- diplomai;
- GCSE ir A lygio;

- gamybinės praktikos;
- mokymasis tiems, kurie dirba žemiau nei 2 kvalifikacijų ir kreditų lygis.

Kiti siūlymai:

- parengti išplėstinius visų trijų lygių diplomus (pagrindų, aukštesnio ir išplėstinio), siekiant platesnio pasiekimų pripažinimo per diplomų sistemą;
- į projektą įtraukti ir mokinius, kurie studijuoja A lygiu.

2008 m. spalį atspausdintas dokumentas „14–19 metų mokinių mokymosi reforma: tolimesni žingsniai“ („Delivering 14–19 Reform: Next Steps“), kuriose numatyta iki 2015 metų pasiekti tokius tikslus:

- kiekvienam jaunam asmeniui suteikti aukštos kokybės mokymą, kuris leistų jam dalyvauti, įgyti reikalingų pasiekimų ir daryti pažangą. Jauni žmonės galės rinktis vieną iš keturių siūlomų pasirinkimo galimybių (diplomo; GCSE ir A lygio; gamybinės praktikos; mokymosi pagrindų);
- užtikrinti paramą ir padėti jiems padaryti savo pasirinkimą, pavyzdžiui, suteikiant jiems aukštos kokybės, nešališkas karjeros ir mokymosi konsultacijas;
- sukurti vietas, regiono ir nacionalinę sistemą, užtikrinančią puikų mokymąsi ir paramą jauniems žmonėms. Numatoma, kad vietos valdžia vaidins pagrindinį vaidmenį, užtikrinant 14–19 metų asmenų mokymąsi.

2008 metais Anglijos parlamente priimtas „Išsilavinimo ir įgūdžių įstatymas“, kuriame nuo 2013 m. numatoma privalomą mokymąsi pratęsti iki 17 metų, o nuo 2015 m. – iki 18 metų. Jauniems žmonėms, kurie nenorės likti mokytis mokykloje, bus sudarytos sąlygos dalyvauti gamybinėje praktikoje, mokytis darbo vietoje arba dirbant.

2009 metais Vaikų, mokyklų ir šeimų departamentas išleido naują karjeros ugdymo strategiją „Kokybė, pasirinkimas ir aspiracijos“ („Quality, Choice and Aspiration“). Strategijoje numatyti šie tikslai:

- užtikrinti, kad iki 2015 metų visi asmenys iki 18 metų gautų karjeros ugdymo paslaugas;
- užtikrinti, kad kiekvienas jaunas asmuo turėtų galimybę susisiekti ir pasikonsultuoti su karjeros konsultantu;
- sustiprinti informavimo karjeros klausimais socialinius interneto tinklus;
- peržiūrėti darbo patirtį ir pagerinti prieigą prie darbo patirties socialiai remtiniams ir neįgaliems jauniems žmonėms;
- remti inovacijas tiekiant karjeros ugdymo paslaugas.

Pamokų tvarkaraštis, ugdymo turinys, dalykai, valandų skaičius. Anglijoje mokyklos įprastai dirba nuo 9 iki 15.30 arba 16 val., viena valanda skiriama pietų pertraukai. Mažiausias pamokų skaičius per savaitę yra apibrėžtas nacionalinėje ugdymo programoje. Mažiausias 14–16

metų mokinių pamokų skaičius per savaitę yra 25. Dauguma mokyklų siūlo daugiau pamokų, nei reikalaujama. Jos dažniausiai vyksta nuo pirmadienio iki penktadienio, tačiau pasirenkami sporto užsiėmimai gali vykti ir šeštadieniais. Per mokslo metus mokiniai privalo mokytis 190 dienų (38 savaites), todėl mažiausias mokymosi valandų per mokslo metus skaičius 14–16 metų mokiniams yra 950.

Visos pagrindinį išsilavinimą teikiančios mokyklos privalo vadovautis nacionaline ugdymo programa. Tačiau dauguma vidurinių išsilavinimą teikiančių mokyklų be vidurinio išsilavinimo programos gilinasi į tam tikras ugdymo programos sritis, pavyzdžiui, technologijas.

Švietimo įstatyme (1996) trečiajam (11–14 m. mokiniai) ir ketvirtajam (14–16 m. mokiniai) mokymosi etapams nėra numatytas konkretus dalykų valandų skaičius. Anglijos švietimo dokumentuose pabrėžiama, kad nacionalinė ugdymo programa gali būti naudojama kaip gairės, kuriomis remdamosi mokyklos gali kurti savo individualias ugdymo programas. Taigi jos pačios nusprendžia, kiek laiko skirti dalykams.

Vyriausybė išleido rekomendacijas dėl namų darbų skyrimo (tikslas, užduočių tipai, namų darbų apimtys). Ketvirtajame mokymosi etape rekomenduojamos namų darbų užduočių apimtys yra 1,5–2,5 val. per dieną.

Nuo 2004 metų ugdymo programoje, skirtoje ketvirtajam mokymosi etapui, įsigaliojo kai kurie pakeitimai:

- sumažintas privalomų branduolio dalykų skaičius. Branduolį sudaro šie dalykai: anglų kalba, IKT, matematika, gamtos mokslai, pilietiškumas, kūno kultūra ir tikyba;
- privalomas karjeros ugdymas ir lytinis švietimas;
- mokyklos privalo pasiūlyti mokiniams keletą su darbo pasauliu susijusių mokymosi galimybių;
- mokyklos be branduolio dalykų privalo pasiūlyti bent po vieną pasirenkamąjį kursą iš šių sričių: menų, dizaino ir technologijų, humanitarinių mokslų, šiuolaikinių užsienio kalbų.

Yra skatinamas mokyklų sudaromų tvarkaraščių lankstumas, kad 14–16 metų mokiniams, be nacionalinėse ugdymo programose nurodytų privalomų dalykų, būtų sudarytos galimybės rinktis ir kitus laisvai pasirenkamus dalykus.

Mokykloms siūlant su darbo pasauliu susijusius kursus, Vyriausybė skatina bendradarbiauti mokykloms, koledžams ir darbdaviams.

Nuo 2010 m. ketvirtajame mokymosi etape diegiamos naujos ugdymo programos. Iki 2010 m. programose nuo pirmojo iki ketvirtojo mokymosi etapų buvo akcentuojami šeši pagrindiniai įgūdžiai: bendravimas, skaičiavimų, informacinių technologijų taikymas, bendradarbiavimas, mokymosi ir veiklos gerinimas, problemų sprendimas. Jie reikalingi sėkmingam darbui, mokymuisi ir kasdieniam gyvenimui. Mąstymo įgūdžiai, pvz., informacijos apdorojimas, tyrinėjimas, kūrybiškas mąstymas, įvertinimas, taip pat yra įtraukti į nacionalines

ugdymo programas. Jie papildo šešis pagrindinius įgūdžius, jų įgijimas suteikia galimybę vaikams išmokti mokytis. Nuo 2010 metų trečiojo ir ketvirtojo mokymosi etapų ugdymo programose buvo peržiūrėti funkciniai ir asmeniniai, mokymosi ir mąstymo įgūdžiai. Funkciniai įgūdžiai ugdomi per anglų kalbos, matematikos, informacinių ir komunikacinių technologijų dalykus. Jie yra išvardytų dalykų branduolys ir yra būtini asmenims efektyviai veikti gyvenime, bendruomenėje ir dirbant. Asmeniniai, mokymosi ir mąstymo įgūdžiai turi būti ugdomi taip, kad mokinys taptų:

- nepriklausomas tyrėjas;
- kūrybiškas mąstytojas;
- reflektuojantis besimokantysis;
- komandos darbuotojas;
- efektyvus dalyvis;
- įgytų asmeninės kompetencijos.

Vyriausybė skyrė papildomų lėšų kūno kultūrai ugdyti. Mokiniam nuo 5 iki 16 metų šiuo metu per savaitę yra dvi kūno kultūros pamokos, o mokiniams nuo 16 iki 19 metų – trys. Kiti sporto užsiėmimai vyksta per neformalųjį ugdymą ir bendruomenės veiklas.

Mokymosi specializacija (kryptis). Po privalomojo (pagrindinio) išsilavinimo įgijimo mokiniai gali rinktis profesinio mokymo ar akademinį kursą, šių kursų kombinaciją. Vis daugiau profesinio mokymo taikomojo pobūdžio praktinių dalykų yra siūloma jau pagrindinėje mokykloje, kur įgyjamas privalomas išsilavinimas.

Individualus mokymas yra vienas iš vyriausybės tikslų: veiksmingai pritaikyti mokymą prie individualių mokinių poreikių, pomėgių ir gebėjimų, siekiant sudaryti sąlygas kiekvienam jaunam žmogui išnaudoti savo galimybes.

Ugdymo organizavimas, mokymo metodai ir medžiaga. Anglijos vyriausybė nustato mokyklos darbo dienų skaičių. Tačiau akademinį kalendorių tvirtina vietos arba mokyklos valdžia. Savaitės ir dienos tvarkaraščius sudaro mokykla.

Dauguma mokymo institucijų ugdymo procesą dalija į trimestrus, tačiau jų ilgis gali skirtis priklausomai nuo mokinių amžiaus. Nustatyta, kad mokyklos kiekvienais metais privalo dirbti ne mažiau kaip 380 pusdienių. Mokslo metai prasideda rugsėjo 1-ąją ir tęsiasi iki rugpjūčio 31-os dienos. Įprasta, kad vasarą mokiniai turi apie 6 savaites atostogų, taip pat trumpesnes atostogas per Kalėdas, Velykas ir rudenį. Vietos valdžios asociacijos sudaryta komisija pasiūlė pertvarkyti mokslo metų organizavimą – mokslo metus suskaidyti į šešis vienos trukmės mokymosi laikotarpius.

Kokius mokymo metodus taikyti ir kokią mokomąją medžiagą naudoti nusprendžia pats mokytojas, pasitardamas su vyresniuoju mokytoju ir departamento vadovu (mokytoju, kuris atsakingas už atitinkamo dalyko sritį ir kuris padeda mokytojams bei juos kuruoja). Kiekvienas mokytojas yra atsakingas už savo dalyko ugdymo planavimą ir darbo organizavimą, kad būtų pasiekti ugdymo turinio reikalavimai. Mokytojas taip pat yra atsakingas už diferencijavimo pagal mokinių gebėjimus galimybių sudarymą. Diferencijavimas suprantamas kaip mokymo proceso organizavimas, kai yra atsižvelgiama į individualius mokinių poreikius, galimybes ir ankstesnę mokymosi patirtį. Vidurinėje mokykloje mokoma atskirų dalykų, tačiau kai kurie dalykai yra mokomi integruotai, naudojant temų pjūvius, taip mokoma kelių dalykų iš karto. Nors Anglijos mokytojai patys renkasi metodus ir mokomąją medžiagą, tačiau yra parengtas dokumentas „Nacionalinė strategija, vidurinis išsilavinimas“ („National Strategy, Secondary“), kuriame yra pateikiamos neprivalomos anglų kalbos, matematikos, gamtos mokslų, IKT, dizaino ir technologijų, šiuolaikinės užsienio kalbos ir muzikos mokymo rekomendacijos. „Nacionalinės strategijos, vidurinis išsilavinimas“ tikslas – pagerinti mokymo ir mokymosi kokybę, standartų pasiekimo rezultatus. 2009 metais vyriausybė atspausdino baltąją knygą „Mano vaikas, mūsų mokyklos, mūsų ateitis“, kurioje numatoma, kad nuo 2011 m. bus panaikintos nacionalinės strategijos. Siūloma vietoj centralizuotų programų finansuoti nacionalines strategijas, tas mokyklas, kurios siektų gerinti savo prioritetus.

Valstybinės institucijos ir (arba) agentūros yra parengę visų mokomųjų dalykų planavimo ir mokymo metodinę medžiagą. Tokios medžiagos galima rasti interneto svetainėse: <http://www.standards.dfes.gov.uk/schemes/>, http://curriculum.qcda.gov.uk/key-stages-3-and-4/case_studies/index.aspx, <http://jcs.nen.gov.uk/home.html>.

Mokinių vertinimas pagrindinėje mokykloje. Siekiant padėti mokiniams ir mokytojams, vertinimas naudojamas skirtingiems tikslams. Išskiriamas formuojamasis (vertinimas mokymuisi), apibendrinamasis (mokymosi vertinimas), diagnostinis ir vertinimas, skirtas informuoti.

Mokiniai, išlaikę nacionalinio turinio dalykų egzaminus arba pakeldami specializacijos ar profesijos kvalifikacijas, t. y. baigę ketvirtąjį mokymosi etapą, gauna vidurinio išsilavinimo sertifikatą („General Certificate of Secondary Education“ (GCSE)). Tuos, kurie baigia ketvirtąjį mokymosi etapą, tačiau nelaiko egzaminų, vertina mokytojas.

Mokyklos vadovybė yra atsakinga už tėvų informavimą raštu bent kartą per mokslo metus apie mokinių, besimokančių trečiajame ir ketvirtajame mokymosi etape, pasiekimus. Nuostatai nusako, kas turi būti pateikiama ataskaitoje tėvams:

- kiekvieno dalyko mokinio pasiekimų aprašas (trumpas) ir veiklos, kurios buvo kaip dalis ugdymo programos;
- mokinio bet kurių laikytų egzaminų rezultatai, pagrindinės ar profesinės kvalifikacijos įgijimas arba įgyti kreditai;
- informacija apie mokinio pažangą;
- informacija tėvams apie susitikimą su mokytoju dėl mokinio ataskaitos aptarimo;
- mokinio lankomumo informacija.

Mokykla priima sprendimą dėl ataskaitos pateikimo dažniau, pavyzdžiui, kartą per trimestrą, tačiau mažiausiai viena ataskaita turi būti pateikiama pasibaigus mokslo metams. Po ketvirtojo mokymosi etapo (14–16 metų) mokinių, kurie nepalieka mokyklos, ataskaitoje turi būti tokia papildoma informacija:

- dalykai, kurių egzaminus laikė ir kokius įvertinimus gavo;
- bet kurios kitos kvalifikacijos ar kursai, reikalingi kvalifikacijai ir lygiui pasiekti (jeigu įmanoma).

Mokiniai į aukštesnę klasę keliami kiekvienų mokslo metų pabaigoje. Kelti į aukštesnę klasę nėra teisinio reglamentavimo, taigi remiamasi mokyklos praktika. Atskirais atvejais tėvai ir mokykla gali nuspręsti vaikui skirti mokytis papildomus metus toje pačioje klasėje, o jei vaikas gabus, tai perkelti jį į vienais metais aukštesnę klasę. Tokie atvejai Anglijoje yra reti. Dažniausiai skiriamos diferencijuotos mokymo(si) užduotys (gabūs vaikai kartais anksčiau laiko egzaminus) ir (arba) suteikiama papildoma pagalba mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų.

Karjeros ugdymas. Mokymosi ir darbo pasaulio ryšiai. Karjeros ugdymo paslaugos teikiamos visiems mokiniams, ypatingas dėmesys skiriamas 13–19 metų mokiniams, linkusiems iškristi iš švietimo sistemos. Mokyklose dirba asmeninis konsultantas, kuris, bendradarbiaudamas su kitais mokyklos darbuotojais, taip pat švietimo pagalbos specialistais, sveikatos darbuotojais, mokymo(si) kuratoriais, darbo patirties koordinatoriais, vykdo tokias veiklas:

- informuoja apie asmeninio tobulėjimo galimybes, kurios per įvairias sporto, kultūros, savanorystės veiklas ugdo jauno žmogaus gebėjimus dirbti kartu su kitais, prisiimti lyderiavimo atsakomybę;
- vertina mokymo ir mokymosi kokybę ir įtaką ateičiai;
- duoda nešališkus patarimus ir konsultuoja mokinius apie mokymosi ir profesijos įgijimo galimybes;
- skatina dalyvavimą, vykdo iškritimo prevenciją, skatina mokinius pasiekti geresnių rezultatų ir daryti pažangą.

Kanada (Ontario provincija)

Dokumente „Ontario vidurinės mokyklos, 9–12 klasės. Reikalavimai programoms ir pažymėjimų gavimui“ („Ontario Secondary Schools, Grades 9–12. Program and Diploma Requirements“) pabrėžiama, kad, siekiant užtikrinti mokinių pasirengimą laukiantiems iššūkiams, mokyklos turi pasiūlyti jiems tokias ugdymo programas, kad užtikrintų aukštus pasiekimus, reikalingus mokymosi galimybėms ir atitiktų poreikius. Programos taip pat turi atitikti visuomenės poreikius ir lūkesčius. Atsakomybę už ugdymą turi prisiimti ne tik mokykla, bet ir tėvai, visa Ontario bendruomenė.

Ugdymo programa sudaryta taip, kad mokiniai, baigę vidurinę mokyklą, atitiktų baigimo pažymėjimui gauti keliamus reikalavimus. Siūlomi kursai, kurie atitinka mokinių poreikius ir interesus, taip pat mokymosi institucijų, teikiančių išsilavinimą po vidurinio ugdymo, ir darbdavių reikalavimus. Visi 9–10 klasių kursai skirti mokinių pagrindinėms žinioms ir įgūdžiams įgyti, taip leidžiama mokiniams išnaudoti savo stipriausias puses ir interesus, išbandyti įvairias mokymosi sritis. 11–12 klasių programos sudarytos taip, kad mokiniai galėtų rinktis tuos kursus, kurie jiems bus reikalingi, baigus vidurinę mokyklą.

Vidurinio ugdymo programoje yra įtraukta karjeros ugdymo programa, skatinanti mokinius ir padedanti jiems sužinoti apie karjeros galimybes, padaryti pagrįstą sprendimą, kuriuos kursus rinktis vidurinėje mokykloje, ir suprasti, ko jiems prireiks, baigus mokyklą.

Baigimo pažymėjimo reikalavimai ir procedūros

Reikalavimai baigimo pažymėjimui gauti. Norint gauti Ontario vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimą, 9–12 klasėse mokinys turi surinkti 18 privalomų ir 12 laisvai pasirenkamų kreditų. Jis taip pat privalo 40 valandų dalyvauti bendruomenės veiklose ir išlaikyti raštingumo testą.

Privalomus kreditus (iš viso 18 kreditų) sudaro:

- 4 anglų kalbos (1 kreditas kiekvienoje klasėje);
- 1 prancūzų kaip antros kalbos;
- 3 matematikos (ne mažiau kaip 1 kreditas turi būti įgytas 11–12 klasėse);
- 2 gamtos mokslų;
- 1 Kanados istorijos;
- 1 Kanados geografijos;
- 1 menų;
- 1 sveikatos ugdymo ir kūno kultūros;

- 0,5 pilietinio ugdymo;
- 0,5 karjeros ugdymo.

Papildomai gali būti renkamas:

- 1 papildomas anglų arba trečios kalbos, socialinių ir humanitarinių mokslų, Kanados ir pasaulio mokslų kreditas;
- 1 papildomas sveikatos ugdymo ir kūno kultūros, menų arba verslo kreditas;
- 1 papildomas gamtos mokslų (11–12 klasėse) arba technologinio ugdymo (9–12 klasėse) kreditas.

Be privalomųjų kreditų, mokiniams būtina gauti 12 pasirenkamųjų kreditų. Mokiniai juos gauna, kai sėkmingai baigia mokyklos siūlomus laisvai pasirenkamus kursus.

Norint gauti vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimą, taip pat reikia įsitraukti į bendruomenės veiklą. Privalomas reikalavimas yra mažiausiai 40 val. aktyvios visuomeninės veiklos. Ši veikla įtraukta į vidurinės mokyklos programą ir gali būti vykdoma bent kuriuo mokslo metų laiku. Visuomeninė veikla skirta mokinių pilietinei atsakomybei ugdyti, jiems įsitraukti, stiprinant ir remiant bendruomenę. Nors turi būti nauda bendruomenei, tačiau pirminis tikslas yra mokinio vystymasis. Visuomeninė veikla sudaro galimybes jiems suprasti, kokie naudingi gali būti bendruomenei. Visuomeninė veikla vykdoma ne per pamokas, t. y. per pietų pertrauką, po pamokų, savaitgaliais arba per atostogas. Mokiniai turi pateikti savo užrašus apie visuomeninę veiklą. 40 val. visuomeninės veiklos trukmę turi patvirtinti organizacija arba asmuo, vadovaujantis veiklai.

Dar vienas reikalavimas, norint gauti vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimą, yra Ontario provincijos raštingumo testo laikymas. Testas dažniausiai laikomas, pabaigus 10 klasę. Jis parengiamas vadovaujantis Ontario bendrąja kalbos ir komunikavimo ugdymo programa – skaitymo ir rašymo gebėjimais. Testas rodo, ar mokiniai turi skaitymo ir rašymo įgūdžius, būtinus raštingumui, ar mokiniai, sėkmingai išlaikę testą, atitinka bendrosiose programose iškeltus lūkesčius. Mokinių, kurių skaitymo ir rašymo įgūdžiai yra nepakankami, testo rezultatai atskleidžia mokymosi sritis, kurias jie turėtų pagilinti. Mokyklos vadovai turi užtikrinti reikiamą pagalbą mokiniams, neišlaikiusiems raštingumo testo, kad jie galėtų pagerinti savo gebėjimus ir sėkmingai perlaikyti testą.

Privalomų kursų pakeitimas. Siekiant lankstumo sudarant mokinių programas ir norint užtikrinti, kad visi vidurinės mokyklos mokiniai gautų vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimą, ribotą privalomų kreditų programų skaičių galima pakeisti mokyklos siūlomomis programomis, jeigu jos atitinka privalomiems kursams keliamus reikalavimus. Mokyklos vadovas gali pakeisti iki trijų kursų. Bent koku atveju privalomųjų ir pasirenkamųjų kreditų suma mokiniui negali būti mažesnė, nei 30 kreditų, norint gauti Ontario vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimą, ir ne mažiau kaip 14 kreditų, norint gauti Ontario vidurinės mokyklos sertifikatą. Pakeisti kursus galima,

norint paskatinti ir sustiprinti mokinių mokymąsi arba sudarant galimybes pasirinkti programas, atitinkančias specialiuosius mokinių poreikius ir interesus. Pakeisti kursus galima tik dėl mokinio mokymosi pažangos. Tėvams arba mokiniui, jeigu jis pilnametis, paprašius pakeisti programas, mokyklos vadovas priima sprendimą dėl pakeitimo. Mokyklos vadovas taip pat gali inicijuoti keitimus, jei jie reikalingi. Jis priima sprendimą, pasikonsultavęs su tėvais arba mokiniu, jeigu jis pilnametis, taip pat su mokyklos darbuotojais. Tais atvejais, kai tėvai arba mokinys, jeigu jis pilnametis, nesutinka su mokyklos vadovo sprendimu, tėvai arba pilnametis mokinys gali kreiptis į priežiūros įstaigą, kad būtų peržiūrėta situacija. Kiekvienas pakeitimas bus įrašomas į mokinio dokumentus.

Ontario vidurinės mokyklos sertifikatas. Ontario vidurinės mokyklos sertifikatas išduodamas mokiniui, kuris palieka vidurinę mokyklą, negavęs Ontario vidurinės mokyklos pažymėjimo. Norėdamas gauti šios mokyklos sertifikatą, mokinys privalo turėti 14 kreditų: 7 privalomus (2 anglų kalbos, 1 Kanados geografijos arba Kanados istorijos, 1 matematikos, 1 gamtos mokslų, 1 sveikatos ugdymo ir kūno kultūros, 1 menų arba technologijų) ir 7 pasirenkamus mokyklos siūlomų kursų kreditus. Jei privalomų kreditų kursai buvo pakeisti, tai jie taip pat įrašomi į vidurinės mokyklos sertifikatą.

Pasiekimų sertifikatas. Mokiniai, kurie palieka mokyklą, neįvykdę reikalavimų Ontario vidurinės mokyklos pažymėjimui arba Ontario vidurinės mokyklos sertifikatui gauti, gali gauti pasiekimų sertifikatą. Jis gali būti naudingas tiems mokiniams, planuojantiems toliau mokytis profesinėje arba kitoje mokymosi įstaigoje, arba tiems, kurie planuoja dirbti.

Vidurinės mokyklos ugdymo organizavimas

Nuostata siūlyti skirtingų tipų kursus vidurinės mokyklos programoje yra taikoma tam, kad mokiniams būtų galima suteikti esminių žinių ir įgūdžių, kurių jiems reikės gyvenime, taip pat galėtų specializuotis srityse, kurios atitinka jų tikslus.

Kursų tipai. Visos mokyklos turi pasiūlyti pakankamą skaičių kursų ir tokių kursų, kurie atitiktų reikalavimus vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimui gauti. Nesitikima, kad mokyklos pasiūlys visus kursus. Žemiau aprašomi vidurinės mokyklos kursai:

- 9–10 klasėse yra siūlomi trys kursai: akademiniai, taikomieji ir laisvieji. Akademiniai kursai akcentuoja teoriją ir abstrakčias problemas. Taikomieji kursai koncentruojasi į praktines programas ir konkrečius pavyzdžius. Abu kursų tipai atitinka aukštus mokinių lūkesčius ir rengia juos tolimesniam mokymuisi.
- 11–12 klasėse yra siūlomi kursai, kurie rengia mokinius studijoms po vidurinės mokyklos: universiteto parengiamieji kursai, rengiami bendradarbiaujant su universitetais, universiteto (koledžo) parengiamieji kursai, rengiami

bendradarbiaujant su universitetais ir koledžais, koledžo parengiamieji kursai, rengiami bendradarbiaujant su koledžais, ir parengimo darbui kursai, rengiami bendradarbiaujant su įvairių darbdavių atstovais.

- Laisvieji kursai siūlomi visose vidurinės mokyklos klasėse ir yra skirti parengti mokinius tolimesnėms tam tikro dalyko studijoms, taip pat suteikti jiems platesnį bendrąjį išsilavinimą. Kaip ir kitų tipų kursai, laisvieji kursai skaičiuojami kreditais ir, norint gauti baigimo pažymėjimą, privaloma surinkti 30 kreditų.
- 10, 11 ir 12 klasėse siūlomi ir keliamieji kursai, kuriuos gali rinktis mokiniai, norintys pereiti iš vieno kurso į kitą, jeigu pasikeitė jų interesai ir vidurinės mokyklos tikslai. Keliamieji, kaip ir kitų tipų kursai, skaičiuojami kreditais.

Schema
12 klasė
11 klasė
10 klasė
9 klasė

9–10 klasių kursų apžvalga. 9–10 klasėse mokiniai renkasi tinkamą akademinį, taikomųjų ir laisvųjų kursų kombinaciją, kad įgytų žinių ir įgūdžių pagrindus, išsiaiškintų savo interesus ir apsispręstų, pagal kokio tipo kursų programą jie mokysis 11–12 klasėse. Šiose klasėse iš mokinių nėra reikalaujama priimti tinkamo sprendimo dėl jų tolimesnio mokymosi ir karjeros. Mokyklos privalo pasiūlyti šių dalykų ir akademinį, ir taikomuosius kursus: anglų kalbos, matematikos, gamtos mokslų, istorijos, geografijos, prancūzų kaip užsienio kalbos. Kitų dalykų siūlomi laisvieji kursai.

Akademinį ir taikomuosius kursus pasirinkusiems mokiniams keliami aukšti lūkesčiai. Akademinuose kursuose dėmesys skiriamas esminėms disciplinos sąvokoms ir susijusioms sąvokoms nagrinėti. Akademiniai kursai skirti mokinių žinioms ir įgūdžiams ugdyti, pabrėžiant teorines, abstrakčias pagrindines sąvokas, įtraukiant atitinkamą jų taikymą praktiškai. Taikomuosiuose kursuose taip pat dėmesys skiriamas pagrindinėms sąvokoms, tačiau plėtojant mokinių žinias ir gebėjimus praktiškai ir konkrečiai vartoti sąvokas, įtraukiant tinkamus teorinius

aspektus. Akademiniai ir taikomieji kursai skiriasi esminių sąvokų ir papildomos medžiagos kiekiais, taip pat teorijos ir jos taikymo apimtimis. Mokiniai, kurie sėkmingai mokosi 9 klasėje pagal akademinius arba taikomuosius kursus, turi galimybę juos mokytis ir 10 klasėje. Mokinys, kuris 10 klasėje neatitinka reikalavimų, kad 11 klasėje mokytųsi pagal tam tikrą programą, gali pasirinkti keliamąjį kursą, kad 11 klasėje galėtų rinktis kursą pagal savo mokymosi tikslus.

9–10 klasėse siūlomi tų dalykų, iš kurių nesiūlomi akademiniai ir taikomieji kursai (pavyzdžiui, laisvieji kursai gali būti siūlomi iš vizualinių menų, muzikos, sveikatos ugdymo ir kūno kultūros, bet negali būti siūlomi iš anglų kalbos, matematikos, gamtos mokslų, prancūzų kaip antrosios kalbos, istorijos arba geografijos), laisvieji kursai. Jie skiriami visiems mokiniams ir atitinka jų lūkesčius atitinkamoje klasėje. Šie kursai skirti mokinių bendram išsilavinimui, rengia juos mokymuisi 11 ir 12 klasėse ir produktyviai dalyvauti visuomenės veikloje.

11–12 klasių kursų apžvalga. 11–12 klasėse mokiniai daugiausia dėmesio skiria savo individualiems interesams, apibrėžia tikslus ir rengiasi juos įgyvendinti, kai baigs vidurinę mokyklą. Taip pat šiose klasėse yra daugiau galimybių mokymuisi už mokyklos ribų: darbo patirtis, gamybinė praktika, mokyklos ir darbo pasaulio bendros programos. Kaip ja minėta anksčiau, yra keturių tipų kursai. Mokykla 11–12 klasėse mažiausiai turi pasiūlyti bent vieną kursą šių dalykų: anglų kalbos, matematikos, gamtos mokslų, technologinio ugdymo. Laisvieji kursai yra skirti visiems mokiniams ir nėra susiję su konkrečia sritimi, kurią mokiniai rinksis, baigę vidurinę mokyklą. Keliamieji kursai skirti mokiniams, kurių tikslai pasikeitė ir kurie pageidauja pereiti iš vieno tipo kursų mokymosi į kitą tipą.

Universiteto parengiamieji kursai yra skirti mokinių žinioms ir įgūdžiams, kurie jiems bus reikalingi, stojant į universitetus, ugdyti. Siūlomi kursai ir turinys leidžia rengtis studijoms pagal universiteto programas ir karjeros galimybėms po studijų universitete. Mokymas(is) pabrėžia šių kursų teorinius aspektus, bet ir leidžia konkrečiai taikyti žinias. Visi universiteto parengiamieji kursai atitinka Ontario provincijos ugdymo lūkesčius. Jie skirti nepriklausomiems tyrimų ir savarankiško mokymosi įgūdžiams ugdyti. Mokiniai privalo įrodyti, kad juos išsiugdė.

Universiteto (koledžo) parengiamųjų kursų turinys atitinka ir universiteto, ir koledžo programas. Kursai skirti mokiniams suteikti žinių ir ugdyti jų įgūdžius, reikalingus studijoms pagal specifines universiteto ir koledžo programas. Per kursus derinamas teorinis ir praktinis mokymosi aspektai. Mokiniai turi įgyti savarankiškų tyrimų ir mokymosi įgūdžių, kuriuos turi demonstruoti.

Koledžo parengiamieji kursai yra skirti mokiniams įgyti žinių ir ugdytis įgūdžius, kurie jiems bus reikalingi, stojant į koledžą. Mokymas(is) turi būti sutelktas į mokinių teorinių žinių įgijimą ir jų praktinį taikymą, į kritinio mąstymo ir problemų sprendimo įgūdžius. Mokiniai turi įgyti savarankiškų tyrimų ir mokymosi įgūdžių, visus įgytus įgūdžius jie turi pademonstruoti.

Parengimo dirbti kursai yra skirti mokiniams suteikti žinių ir įgūdžių, kurių jiems reikia tiesiogiai patekti į darbo rinką arba atlikti gamybinę praktiką ir kitas bendruomenės siūlomas programas. Siūlomų kursų apimtys ir turinys leidžia mokiniui pasirengti įvairiems darbams, mokymosi programoms ir karjerai. Mokymas(is) yra susiję su kursų turiniu, tačiau taip pat nagrinėjami teoriniai aspektai, susiję su atitinkama praktine veikla. Rengiant parengimo darbui kursų programas, labai svarbus mokymosi įstaigos ir vietos bendruomenės, verslo įmonių bendradarbiavimas. Mokyklos įtraukia darbdavius ir už tokį mokymąsi atsakingą mokyklos atstovą į mokymosi darbo vietoje planavimą, taip pat mokyklos užtikrina bendradarbiavimą ir paramą, įgyvendinant šiuos kursus. Kursų programos rengiamos vadovaujantis Ontario bendrąja programa ir pabrėžia bendrųjų, darbui reikalingų įgūdžių ugdymą, taip pat savarankiškų tyrimų ir mokymosi įgūdžių ugdymą. Įgytus įgūdžius mokiniai turi pademonstruoti. Parengimo darbui kursų programa turi plėtoti ir pabrėžti mokymosi visą gyvenimą svarbą.

Keliamųjų kursų paskirtis – padėti mokiniui pereiti iš vieno kursų į kitus, jeigu pasikeitė jo mokymosi ir karjeros tikslai, baigus vidurinę mokyklą. Dažniausiai keliamieji kursai yra trumpesni, medžiaga pateikiama koncentruotai. Ji gali būti įvairūs. Už šiuos kursus mokiniai gauna tik dalinius kreditus. Reikalaujama, kad mokiniai pademonstruotų savo pasirengimą mokytis pagal naujai pasirinktus kursus. Pažymėjime šie kreditai priskiriami prie pasirenkamųjų kursų kreditų. Keliamieji kursai nėra skirti mokinių pasiekimams gerinti, jeigu jie neišlaikė pasirinkto kurso ir negavo kreditų, šie kursai skirti tik tiems mokiniams, kurie nori mokytis pagal skirtingus kursus.

Laisvieji kursai 11–12 klasėse skirti mokinių konkrečių dalykų, kurie gali būti arba nebūti tiesiogiai susiję su jų mokymosi tikslais, baigus vidurinę mokyklą, tačiau gali atspindėti interesus, žinioms ir įgūdžiams ugdyti. Šie kursai tinka visiems mokiniams, nesvarbu, ką jie planuoja daryti, baigę vidurinę mokyklą. Jie skirti suteikti mokiniams bendrąjį išsilavinimą ir parengti juos aktyviai ir naudingai dalyvauti visuomenėje. Laisvieji kursai nėra rengiami taip, kad atitiktų universitetų, koledžų programų ar darbdavių reikalavimus.

Individualaus mokinio plano sudarymas

Individualaus mokinio plano sudarymo tikslas yra sudaryti mokiniui tinkamą programą, atitinkančią jo poreikius ir tikslus, atskleidžiant jo stiprybes ir interesus. Ypač pirmais metais, kai mokomasi vidurinėje mokykloje, reikia padėti mokiniams nusistatyti jų individualius, mokymosi ir karjeros tikslus, pasirinkti kursus ir galimybes, kurios padėtų įgyvendinti tikslus. Atsakomybę už mokinio individualaus plano sudarymą dalijasi mokinys, tėvai, karjeros konsultantas, mokytojas patarėjas ir mokyklos administracija. Mokiniai, mokydamiesi vidurinėje mokykloje, keičia kursus. Siekiant, kad šie pakeitimai vyktų kuo sklandžiau, ir norint padėti

mokiniais priimti pagrįstus sprendimus, visi mokiniai nuo 7 iki 12 klasės susidaro metinį mokymosi planą. Rengdami šį planą mokiniai nagrinėjasi savo interesus, poreikius bei pasiekimus ir nusistato savo ilgalaikius ir trumpalaikius tikslus, atsižvelgdami į akademinis pasiekimus, karjeros planus ir galimybes įsitraukti į bendruomenės veiklą. Siekdami sudaryti kuo efektyvesnę programą, mokinys, karjeros konsultantas ir mokytojas patarėjas bendradarbiauja, parinkdami privalomuosius ir pasirenkamuosius kursus, atsižvelgdami į mokinio stiprybes, poreikius ir interesus, taip pat leiddami mokiniui apsvarstyti įvairias mokymosi ir karjeros galimybes.

Mokytojo patarėjo programa. Mokyklos vadovas patvirtina mokytojo patarėjo programą 9–11 klasių mokiniams. Mokytojas patarėjas dirba su mokiniu mažiausiai vienus akademinis metus ir nuolat su juo susitinka. Mokytojas patarėjas:

- padeda mokiniui sudaryti ir atnaujinti metinį mokymosi planą;
- stebi mokinio visų dalykų akademinę pažangą ir pasiekimus, ar jie atitinka tikslus, numatytus metiniame mokymosi plane;
- bendrauja su tėvais ir nuolat juos informuoja apie pažangą.

Mokytojas patarėjas papildo karjeros konsultanto ir kitų mokytojų darbą, taip pat gali padėti kitiems mokyklos darbuotojams, įgyvendinant programas, skirtas specialiujų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams. Mokytojai patarėjai skatinami pasitelkti bendruomenės ekspertų pagalbą. Mokyklos vadovas gali pasirinkti tą mokytojo patarėjo programos modulį, kuris geriausiai atspindi jo mokinių ir mokyklos bendruomenės poreikius.

Metinis mokymosi planas. Visi mokiniai nuo 7 iki 12 klasės susidaro metinį mokymosi planą. Plane mokiniai nusistato ilgalaikius ir trumpalaikius tikslus ir kiekvienais metais juos peržiūri ir atnaujina. 9–12 klasių mokinių metiniame plane yra:

- akademinis pasiekimų tikslai;
- mokinio kursų pasirinkimas akademiniam metams;
- neformalaus ugdymo veiklos, kitos švietimo programos ir darbo patirties galimybės, kuriose mokinys dalyvaus tiek mokykloje, tiek už jos ribų;
- galimų tikslų, baigus vidurinę mokyklą, sąrašas.

Nuo 10 klasės mokiniai turi apsvarstyti ir išnagrinėti mokymosi universitete, koledže, privačioje profesinėje mokykloje reikalavimus, taip pat išsiaiškinti, ko reikia, norint atlikti gamybinę praktiką, stažuotę arba įsidarbinti. Planas atnaujinamas bent du kartus per metus. 7–11 klasių mokiniams tai padeda padaryti tėvai ir mokytojas patarėjas. 12 klasių mokiniai savo metinį mokymosi planą peržiūri kartu su tėvais ir karjeros konsultantu.

Kursų pasirinkimas. Tėvai ir mokiniai kursus renkasi pasitardami su karjeros konsultantu, mokytoju patarėju ir dalykų mokytojais. Mokinių iki 18 metų kursų pasirinkimą privalo patvirtinti tėvai. 9–10 klasėse mokiniai gali rinktis visus akademinis arba visus

taikomuosius kursus, arba jų kombinaciją. 11–12 klasėse mokiniai renkasi tuos kursus, kurių jiems reikia išsikeltiems tikslams, baigus vidurinę mokyklą, pasiekti. Programos kursai turi būti sudaryti taip, kad mokiniams būtų lengva rinktis mokymosi kelią ir nekiltų problemų, renkantis atitinkamus kursus. Skirtingi kursų tipai leidžia mokiniams įgyti tvirtus teorinio ir praktinio mokymosi pagrindus ir susikonsoliduoti į jiems svarbius mokymosi tikslus.

Mokinių pasiekimai, pasiekimų vertinimas

Kreditų sistema. Kreditas yra skiriamas už sėkmingą 110 valandų kurso baigimą. Jį suteikia vadovas už kursus, kurie yra sukurti arba patvirtinti Švietimo ir mokslo ministerijos. Pusė kredito gali būti skiriama už 55 valandų kursų, kurie atitinka bendrosios ugdymo programos dokumentuose ministro patvirtintus reikalavimus, dalį. Kreditui gauti skiriamos valandos – tai tvarkaraštyje įrašytos valandos, skirtos mokiniui mokytis mokykloje arba dalyvauti visuomeninėje veikloje.

Mokinių pasiekimų vertinimas. Pirminis mokinio pasiekimų vertinimo ir įvertinimo tikslas yra pagerinti jo mokymąsi. Vertinant gauta informacija padeda mokytojui nustatyti, kokių sunkumų kyla mokiniui, kur jo programos silpnosios vietos. Vertinimas ir įvertinimas taip pat yra labai svarbūs, pritaikant mokymo programą ir mokymo(si) metodus mokinių poreikiams ir nustatant bendrą programos ir klasėje vykstančių užsiėmimų efektyvumą.

Vertinimas – tai informacijos iš įvairių šaltinių (įskaitant įvairias užduotis, demonstracijas, projektus, pasirodymus, testus) rinkimas, kuris atspindi tai, kaip mokiniai pasiekia programoje nustatytus lūkesčius. Tam tikra vertinimo dalis yra ir mokytojo parengta raštiška grįžtamoji informacija, kuri padeda mokiniui gerinti mokymąsi.

Įvertinimas yra procesas, kai vertinamas mokinio darbo kokybės atitikimas nustatytiems kriterijams.

Ontario vidurinėse mokyklose pasiekimai įvertinami procentais.

Mokytojai, siekdami užtikrinti, kad vertinimas ir įvertinimas būtų patikimi ir taikomi mokinių mokymuisi gerinti, privalo naudoti tokias vertinimo ir įvertinimo strategijas, kad:

- atspindėtų, ką mokiniai mokosi ir kaip gerai jie mokosi;
- būtų vertinamos žinios ir įgūdžiai, atsižvelgiant į pasiekimų lygius, aprašytus bendrųjų ugdymo programų dokumentuose, nacionaliniu lygmeniu pateiktos medžiagos pavyzdžius;
- būtų įvairios, baigtinės per tam tikrą laikotarpį ir suteikiančios mokiniams galimybę visapusiškai pademonstruoti jų mokymąsi;
- yra tinkamos mokymosi veikloms vertinti, atitinkančios mokymosi tikslus, mokinių poreikius ir patirtį;
- būtų teisingos visiems mokiniams;

- pritaikytos specialiųjų poreikių mokiniams, jų individualiuose planuose numatytoms strategijoms;
- pritaikytos prie mokinio mokymosi kalbos;
- būtų užtikrinta, kad kiekvienas mokinys gautų aiškią informaciją, kaip pagerinti mokymąsi;
- plėtotų mokinių gebėjimus įsivertinti mokymąsi ir nusistatyti specifinius tikslus;
- įtrauktų mokinių darbų pavyzdžius, kurie įrodytų jų pasiekimus;
- būtų aiškios mokiniams ir jų tėvams kiekvieno kurso pradžioje ir mokantis kursą.

Pasiekimų lygiai. Pasiekimų lygiai detalčiai aprašyti pasiekimų lentelėse, kurios pateikiamos Bendrosiose ugdymo programose. Lentelėse pateikiamos žinios ir įgūdžiai ir kiekvieno pasiekimų lygio aprašas. Žinių ir įgūdžių kategorijos yra: žinios (supratimas), mąstymas (tyrimas), bendravimas, taikymas (sąsajų kūrimas). Kategorijos gali šiek tiek skirtis, priklausomai nuo dalyko, atspindint jo skirtingumą. Pasiekimų lygis yra susijęs su procentiniu pažymiu:

80–100 proc. – 4 lygis: labai aukštas pasiekimų lygis. Pasiekimai yra aukštesni už Ontario provincijos standartą.

70–79 proc. – 3 lygis: aukštas pasiekimų lygis. Pasiekimai atitinka Ontario provincijos standartą.

60–69 proc. – 2 lygis: vidutinis pasiekimų lygis. Pasiekimai yra žemesni už standartą, bet artėja prie jo.

50–59 proc. – 1 lygis: patenkinamas pasiekimų lygis. Pasiekimai yra žemesni už standartą.

Mažiau už 50 proc.: nepakankamas pasiekimų lygis. Mokinys negaus kredito už kursą.

3 pasiekimų lygis yra apibrėžtas kaip Ontario provincijos standartas. Mokiniai, pasiekę šį lygį, yra gerai pasirengę kitai klasei arba kitam kursui.

Informavimo apie mokinių pasiekimus tvarka. Informacija apie mokinių pasiekimus turi būti pateikiama mokiniams ir jų tėvams reguliariai ir įvairiais – tiek formaliais, tiek neformaliais – būdais. Taip pat tėvai privalo būti informuojami apie mokinių pasiekimų vertinimo politiką, procedūras ir kriterijus, procedūras, kaip mokiniai gali pereiti iš vieno kurso į kitą. Viso kurso metu neformaliai bendraujant suteikiama grįžtamoji informacija apie mokinių pasiekimus ir vertinimą, taip pat tėvai gauna informaciją per tėvų ir mokytojų susitikimus, taip pat kitu laiku. Provincijos ataskaitos kortelė (angl. The Provincial Report Card) yra formalus 9–12 klasių mokinių dokumentas, kuriame pateikiami jų pasiekimai. Ontario mokinio įrašas (angl. Ontario Student Transcript) suteikia informaciją apie mokinio pasiekimų atitikimą mokyklos pažymėjimui gauti.

Provincijos ataskaitos kortelė (angl. The Provincial Report Card), 9–12 klasė. Pasiekimai pateikiami Provincijos ataskaitos kortelėje. Taip paprastai mokiniai ir jų tėvai informuojami apie atitinkamo laikotarpio arba semestro pasiekimus. Pasiekimai teikiami procentine išraiška. Kortelėje taip pat yra mokytojų komentarai apie mokinio stiprybes ir silpnybes, detalizuojama, kurias sritis ir kokiais būdais mokiniui reikia tobulinti. Taip pat aprašomas

lankomumas. Kiekvieno kurso pabaigoje yra įrašomas galutinis pažymys ir suteikiamas kreditas, kurio pažymys yra 50 proc. ar daugiau.

Ontario mokinio įrašas (angl. Ontario Student Transcript, OMT). Ontario mokinio įrašė pateikiami išsamūs įrašai apie mokinio pasiekimus vidurinėje mokykloje. Jame yra surašyti kreditai, kuriuos mokinyš gavo mokydamasis vidurinėje mokykloje ir kurie yra reikalingi baigimo pažymėjimui gauti. Ontario mokinio įrašė pateikiama tokia informacija:

- mokinio 9 ir 10 klasės pasiekimai, kurie įrašomi procentais ir už sėkmingai baigtą kursą suteiktais kreditais;
- 11 ir 12 klasių kursų sąrašas ir Ontario akademiniai kursai – nacionaliniu lygiu parengti kursai skirti stoti į universitetus, kuriuos mokinyš pasirinko arba pabandė, mokinio pažymiai procentais ir kreditai (kartojančiam kursą mokiniui, gavusiam kreditą už šį kursą, kreditas įrašomas tik vieną kartą);
- bet kuris kursas, kuriuo buvo pakeistas pažymėjimui gauti privalomasis kursas; patvirtinimas, kad mokinyš atliko visuomeninę veiklą, teikiami mokinio raštingumo testo rezultatai ir įrašai apie svarbias aplinkybes, kurios turėjo įtakos mokinio 11 ir 12 klasių kursų pažymiams.

Papildomai įrašomi mokinių pasirinktos specializuotos programos arba specializuotų mokyklų programos.

Lankomumas. Reguliarus mokyklos lankymas yra viena iš sąlygų sėkmingam mokinių mokymuisi ir geriems jų pasiekimams. Skatindama reguliarių mokyklos lankymą, mokykla informuoja mokinius ir jų tėvus apie lankomumo politiką. Kai, mokyklos vadovo manymu, mokinio nuolatinis nelankymas kelia pavojų sėkmingai baigti kursus, mokyklos darbuotojai turi susitikti su mokiniu bei jo tėvais ir aptarti nelankymo padarinius, taip pat ir iškritimą iš mokyklos, kreditų negavimą, sutarti dėl to, kaip bus gerinamas mokinio lankomumas.

Procedūros, kai mokinyš „iškrenta“ arba nebaigia kursų. Jei mokinyš baigia kursą per mokslo metus arba semestrą, tačiau rezultatai neatitinka mažiausių reikalavimų, mokyklos vadovas ir darbuotojai, konsultuodamiesi su tėvais ir mokiniu, apibrėžia procedūras arba sudaro programą, kuri padėtų pasiekti mažiausius reikalavimus ir įgyti kreditą. Susitarimai turi būti parengti taip, kad mokiniui būtų pasiūloma viena arba kelios iš šių galimybių:

- jei įmanoma, mokiniui turi būti sudarytos sąlygos kartoti tik tą kurso dalį, kurio mažiausių reikalavimų jis nepasiekė. Mokinyš gali pasirinkti šiuos reikalavimus įgyvendinti per vasaros darbų stovyklą, savarankiškai individualiai mokydamasis, dirbdamas pagal individualią pataisų programą arba mokydamasis nuotoliniu būdu. Jo darbas bus įvertintas ir paaiškės, ar jis sėkmingai baigė programą ir pasiekė mažiausius reikalavimus;
- jei įmanoma, mokinyš gali mokytis pagal parengtą pataisų programą kartu su kitų panašius poreikius turinčių mokinių grupe;

- mokinys gali nuspręsti kartoti kursą.

Mokiniai, kurie nusprendžia nebaigti kurso, po konsultacijų su tėvais ir mokyklos darbuotojais yra informuojami apie padarinius ir reikalavimus pažymėjimui įgyti. Jiems siūlomos programų galimybės, kurios padėtų atitikti pažymėjimo gavimo reikalavimus, taip pat siūlomi alternatyvūs kursai.

Programų planavimas ir įgyvendinimas

Atsakomybė už mokyklos programų planavimą priskirta mokyklos vadovui ir mokytojams. Vadovas ir mokytojai, planuodami ir įgyvendindami mokyklos programas, dirba bendradarbiaudami su kitais mokyklos bendruomenės nariais, įskaitant ir mokyklos tarybos narius, kitus įdarbintus pedagoginius darbuotojus, švietimo pagalbos specialistus ir pan. Kadangi programos turi atitikti įvairius mokinių poreikius (pavyzdžiui, parengimo universitetui arba koledžui programa, mokyklos ir perėjimo į darbo rinką programa ir pan.), tai mokyklos ir jų tarybos į programas sudarymo ir kūrimo procesą turi įtraukti bendruomenės partnerius, taip pat ir universitetus, koledžus, vietos verslo įmonių atstovus bei kt. Partnerių įtraukimas yra neįkainojamas, užtikrinant programų aktualumą ir tinkamumą. Platesnės bendruomenės dalyvavimas, kuriant programas, yra labai svarbus, įgyvendinant kai kurias programas, pavyzdžiui, vietos darbdavių ir mokyklos bendradarbiavimas, įgyvendinant mokyklos ir perėjimo į darbo rinką programą.

Kursų parengimas. Mokyklos taryba siūlo kursus, kurie yra nustatyti ministerijos patvirtintose bendrosiose programose, taip pat gali pasiūlyti savo parengtus kursus. Iki nustatytos datos mokyklos vadovas paskelbia siūlomų kursų aprašus, su kuriais gali susipažinti tėvai ir mokiniai. Mokinių, kuriems nėra aštuoniolikos metų, tėvams reikia susipažinti su šia informacija, nes jie turi patvirtinti savo vaiko kursų pasirinkimą. Kursų aprašuose turi būti teikiama tokia informacija:

- ministro patvirtintas politinis dokumentas (-ai), kuriais remiantis siūlomas kursas;
- tarybos, mokyklos ir departamento pavadinimai, departamento vadovo ir kurso programos rengėjų vardai ir pavardės, taip pat kurso programos parengimo ir atnaujinimo datos;
- kurso pavadinimas, tipas, kodas, kredito vertė;
- bendri programos reikalavimai;
- kurso turinio detalizavimas, įskaitant skyrių pavadinimus;
- mokymo strategijos, tinkančios kurso tipui (pavyzdžiui, strategijos atspindinčios tinkamą pusiausvyrą tarp konkretaus kurso teorijos ir praktikos), ir mokymo strategijos, atsižvelgiant į mokinių mokymosi poreikius;

- apibūdinimas, kaip kursas integruoja kitas ugdomas veiklas, aprašytas švietimo politikos dokumentuose (pavyzdžiui, specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių ugdymas, IKT taikymas, karjeros ugdymas, darbo patirtis ir pan.);
- vadovėlių ir medžiagos šaltinių sąrašas.

Mokyklos kursai. Mokyklos rengia kursus, reikalingus skirtingiems mokinių ugdymosi poreikiams patenkinti, jei jų nesiūlo bendrosios programos, patvirtintos politiniais švietimo dokumentais. Mokyklos rengiamos kursų programos turi atitikti ministerijos nustatytus kriterijus ir privalo būti patvirtinti ministro (išskyrus tikybės kursus Romos katalikų mokyklose). Mokyklos taryba nusprendžia, kokius kursus siūlys. Rengiant tokių kursų programą, privaloma atsižvelgti į turimus išteklius: darbuotojai, infrastruktūra, finansai, mokomoji medžiaga ir pan. Šiuose kursuose besimokantiems mokiniams keliami aukšti pasiekimų reikalavimai. Mokyklos rengiamų kursų aprašuose turi būti pateikiama tokia pat informacija, kuri pateikta aukščiau. Atsižvelgiant į mokinių poreikius, mokyklos parengtas kursas gali suteikti privalomą arba pasirenkamąjį kreditą, kuriem taikomi tokie reikalavimai:

- Privalomo kredito kursas. Mokyklos taryba gali parengti vieną anglų kalbos, vieną matematikos ir (arba) vieną gamtos mokslų kursą, kuris gali būti užskaitomas kaip privalomo kurso kreditas. Ministro patvirtinimas tokiam kursui galioja tik vienerius metus. Mokinys gali pasirinkti ne daugiau nei tris tokius kursus. Mokyklos sukurti kursai negali pakeisti jokių kitų privalomų kursų.
- Pasirenkamojo kredito kursas. Mokyklos taryba gali parengti pasirenkamuosius kursus visiems kitiems dalykams. Tokių ministro patvirtintų kursų galiojimas yra treji metai. Tačiau mokykla privalo peržiūrėti šiuos kursus kiekvienais metais. Šie kursai bus įrašyti į mokinio įrašą.

Mokiniai turi aiškiai žinoti, kad kai kurios mokymosi institucijos arba darbdaviai gali nepripažinti mokyklos parengto kurso.

Profesinio orientavimo ir karjeros ugdymo programa. Profesinio orientavimo ir karjeros ugdymo programa yra esminė ir integrali vidurinės mokyklos programos dalis. Jos metu mokiniai įgyja reikalingų žinių ir įgūdžių, kaip reikia efektyviai mokytis, gyventi ir dirbti, bendradarbiaujant, produktyviai su įvairiais žmonėmis, kaip nustatyti ir siekti mokymosi ir karjeros tikslų, prisiimti socialinę atsakomybę. Programa įgyvendinama įvairiais būdais, įkaitant mokymąsi per pamokas, mokytojo patarėjo programoje, rengiant metinį mokymosi planą, karjeros tyrimų veiklos metu, individualių konsultacijų metu ir pan. Karjeros ugdymo programos tikslai yra apibrėžti ministro patvirtintame dokumente „Profesinio orientavimo ir karjeros ugdymo programos politika pradinėje, pagrindinėje ir vidurinėje mokykloje, 1999“ („Choices Into Action: Guidance and Career Education Program Policy for Elementary and Secondary Schools, 1999“). Dokumente teigiama, kad mokiniai:

- supras mokymosi visą gyvenimą sąvoką, tarpasmeninius santykius (įskaitant atsakingą pilietiškumą) ir karjeros planavimą;
- ugdysis mokymosi ir socialinius įgūdžius, socialinės atsakomybės jausmą, gebėjimą kelti ir įgyvendinti mokymosi ir karjeros tikslus;
- taikyti šį mokymąsi kasdieniame mokyklos ir bendruomenės gyvenime.

Siekiant šių tikslų, profesinio orientavimo ir karjeros ugdymo programos turinys suskirstytas į tris dalis: savęs pažinimo ir įtvirtinimo (pavyzdžiui, mokymuisi reikalingų įpročių ir įgūdžių formavimasis), tarpasmeninis vystymasis (pavyzdžiui, žinių ir įgūdžių, reikalingų gyventi ir veikti kartu su kitais, formavimasis); karjeros vystymas (pavyzdžiui, žinių ir įgūdžių, reikalingų ateičiai planuoti, taip pat nusistatyti trumpalaikius ir ilgalaikius tikslus).

Kiekviena mokykla, vadovaujama mokyklos vadovo, pasirengia ir įgyvendina profesinio orientavimo ir karjeros ugdymo programos planą ir užtikrina, kad kiekvienas mokinys turėtų galimybę įgyti mokymosi patirties, gautų asmeninę pagalbą ir reikalingą informaciją.

Ontario švietimo politikos, skirtos profesiniam orientavimui ir karjerai ugdyti, dokumentuose akcentuojami šie pagrindiniai dalykai:

- aiškiai aprašyti 1–6, 7–8 ir 9–12 klasių mokinių kompetencijas;
- numatyti karjeros tyrinėjimo veiklą bendruomenėje – privalomas pusės kredito karjeros ugdymo kursas vidurinėje mokykloje, norint gauti vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimą;
- kiekvieno mokinio metinio mokymosi plano sudarymas, pradedant nuo 7 klasės ir tęsiant iki vidurinės mokyklos baigimo;
- mokytojas patarėjas 7–11 klasių mokiniams;
- individualios ir trumpos konsultacijos;
- programos patarimo komanda;
- programos veiksmingumo tyrimas, atliekamas kas trejus metus, rekomenduojant peržiūrėti ir atnaujinti programą.

Specializuotos mokyklos. Kai kurios mokyklų tarybos gali nuspręsti įkurti mokyklas, kurios specializuojasi tam tikrose srityse, pavyzdžiui, menų, kalbų, profesinio mokymo, teorinių ir taikomųjų mokslų, technologinio ugdymo, verslo studijų, amatų ir pan. Vidurinė mokykla gali pasiūlyti programas tų dalykų, kurių nėra patvirtinta įstatymais, pavyzdžiui, kai kurių kalbų, ir gali, pagal šias programas, mokyti ir kitų mokyklų mokinius. Tačiau vidurinės mokyklos specializacija neturėtų būti labai siaura, o turėtų pasiūlyti tų kursų, kurias baigę mokiniai galėtų įgyti vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimą, programas

Alternatyvios mokyklos. Mokyklos taryba gali nuspręsti, kad būtinai reikia įsteigti alternatyvią mokyklą kai kuriems mokiniams, turintiems ugdymosi poreikių, kurių tinkamai negali patenkinti egzistuojančios vidurinės mokyklos, ir (arba) atliepiančią bendruomenės išreikštą poreikį.

Tokia mokykla gali būti įkurta mokiniams, kurie negali pasiekti numatytų reikalavimų vidurinės mokyklos pažymėjimu gauti, arba mokiniams, kurie turi įgyti žinių ir įgūdžių, reikalingų kad vėl sugrįžtų į švietimo sistemą. Alternatyvios mokyklos gali būti skirtos mokiniams, pageidaujantiems mokytis pagal individualią programą.

Mažos ir izoliuotos mokyklos. Labai svarbu, kad mokyklos pasiūlytų kursus visiems mokiniams, planuojantiems studijuoti universitete arba koledže, rinktis toliau mokytis atliekant praktiką arba norintiems rinktis darbą iš karto po mokyklos baigimo. Tačiau pateikti tokį platų kursų spektrą gali būti sunku mažoms ir izoliuotoms mokykloms. Mokyklos tarybos skatinamos apsvarstyti būdus, kaip įveikti kliūtis ir kaip pasiūlyti mokiniams visas programas. Mažų mokyklų tarybos skatinamos bendradarbiauti su kitomis mokyklomis, pasirašyti bendradarbiavimo sutartis, kad būtų galima kuo geriau panaudoti turimas laboratorijas, bibliotekas, kitus išteklius. Kalbant apie izoliuotas mokyklas, toks bendradarbiavimas tarp kaimynystėje esančių mokyklų negalimas, todėl mokyklų tarybos skatinamos dalytis pagrindinių ir vidurinių mokyklų ištekliais

Jungtinės klasės. Vidurinei mokyklai, kuri yra maža arba tam tikros specializacijos, gali būti neįmanoma sudaryti atskirų visų tipų kursų ir dalykų klasių. Tokiais atvejais vienoje klasėje gali mokytis daugiau nei viena grupė mokinių, kiekviena jų gali mokytis pagal skirtingą to paties dalyko kursą. Tokiose jungtinėse klasėse kurso tikslai, pasiekimų reikalavimai, vertinimas privalo būti aiškiai suformuluoti, kad mokiniai ir tėvai, mokytojai aiškiai žinotų kiekvieno kurso kredito reikalavimus.

Funkcijos ir atsakomybė

Švietimo ir mokslo ministerija atsakinga už:

- Ontario provincijos vidurinio išsilavinimo švietimo politikos dokumentų parengimą, reikalavimų Ontario vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimui, Ontario vidurinės mokyklos sertifikatui, Pasiekimų sertifikatui gauti nustatymą;
- provincijos ir vietos lygmeniu sukurti švietimo sektoriaus ir darbdavių organizacijų bendradarbiavimo plėtros struktūrą;
- sudaryti sąlygas bendradarbiavimo ryšiams tarp mokyklų, koledžų ir universitetų;
- koordinuoti ugdymo programų parengimą provincijos lygmeniu, artimai bendradarbiaujant su mokyklų tarybomis, koledžais, universitetais, darbdaviais ir savanorių organizacijomis;
- darbą su Ontario mokytojų koledžu dėl vidurinių mokyklų mokytojų rengimo;
- finansavimo ir politikos kryptį teikimą Švietimo kokybės ir atskaitomybės centrui (The Education Quality and Accountability Office) provincijos programų, įskaitant ir vidurinės mokyklos raštingumo testo, testavimo klausimais;
- provincijos vertinimo, ataskaitų rengimo, politikos kūrimą;

- Ontario mokinių įrašų (Ontario Student Transcript) politikos kūrimą;
- ankstesnio mokymosi ir pasiekimų pripažinimo procedūrų formavimo politiką;
- profesinio orientavimo ir karjeros ugdymo, darbo patirties, perėjimo iš mokyklos į darbą, gamybinės praktikos ir kitų provincijos lygmens programų kūrimą ir (arba) atnaujinimą, bendradarbiaujant su švietimo specialistais ir platesne bendruomene;
- vidurinio išsilavinimo politikos ir programų įgyvendinimo užtikrinimą;
- privačių vidurinių mokyklų tikrinimą.

Mokyklos tarybos atsakingos už:

- provincijos vidurinio ugdymo politikos įgyvendinimą ir laikymąsi;
- profesinio orientavimo ir karjeros ugdymo, darbo patirties, perėjimo iš mokyklos į darbą, gamybinės praktikos ir kitų provincijos lygmens programų įgyvendinimą;
- procedūrų, kaip įtraukti bendruomenę į profesinio orientavimo ir karjeros ugdymo, darbo patirties, perėjimo iš mokyklos į darbą, gamybinės praktikos ir kitų provincijos lygmens programų kūrimą ir įgyvendinimą, nustatymą;
- procedūrų, kaip koledžų, universitetų, darbdavių organizacijų atstovai bendradarbiauja, kurdami ir įgyvendindami specializuotas programas, perėjimo iš mokyklos į darbą programas, mokyklos siūlomas programas, nustatymą;
- galimybių sudarymą mokytojams, kad jie galėtų bendradarbiauti, kurdami mokomąją ir metodinę medžiagą ir dalydamiesi ja su kitomis mokyklomis;
- galimybių sudarymą mokytojams dalyvauti kvalifikacijos kėlimo renginiuose, siekiant užtikrinti veiksmingą provincijos švietimo politikos diegimą vidurinėje mokykloje;
- bendradarbiavimą su Švietimo kokybės ir atskaitomybės centru, diegiant provincijos testų programas;
- pagalbos suteikimą mokiniams, kurie neišlaiko vidurinės mokyklos raštingumo testo;
- įgyvendina provincijos politiką dėl Ontario mokinių įrašų;
- vietos ankstesnio mokymosi ir pasiekimų pripažinimo procedūrų formavimo politikos, atitinkančios provincijos politiką, formavimą ir įgyvendinimą;
- galimybių mokyklos tarybai įsitraukti į ugdymo planavimą, diegiant provincijos švietimo politiką sudarymą;
- išteklių paskirstymą, užtikrinant tinkamą vidurinio išsilavinimo politikos ir programų įgyvendinimą.

Išvados ir rekomendacijos

Išvados. Peržvelgus keturių šalių švietimo sistemas, jose įgyvendinamas švietimo idėjas, planuojamus ir jau vykdomus pokyčius, daromos tokios išvados:

- užsienio šalyse diskutuojama dėl 14–16 m. mokinių mokymosi krypties ir (arba) laisvai pasirenkamų dalykų rinkimosi (Lietuvoje atitinkamai – 9–10 klasių mokiniai) galimybių didinimo;
- užsienio šalyse dažnai vartojama bendrųjų įgūdžių arba bendrųjų gebėjimų sąvokos bendrosioms kompetencijoms įvardyti;
- šiuo metu diskutuojama dėl privalomų dalykų branduolio tiek 14–16 m. (Lietuvoje atitinkamai 9–10 klasių mokiniams), tiek 16–19 m. mokiniams (Lietuvoje atitinkamai 11–12 klasių mokiniams), kad būtų sudaromos jiems pasirinkimo, atitinkančio poreikius, pomėgius, interesus, didinimo;
- pagrindinėje mokykloje skiriamas dėmesys kokybiškam ugdymui ir privalomam lankomumui;
- akcentuojamas aukštos kokybės pagrindinis išsilavinimas, kuris leistų mokiniams toliau tęsti studijas aukštosiose arba profesinio mokymo įstaigose, vidurinėje mokykloje;
- pagrindinėje mokykloje daugiau dėmesio skiriama pagrindiniams įgūdžiams, gebėjimams, socialinėms kompetencijoms ir asmeninėms savybėms ugdyti, o ne vien tik bendrojo ugdymo dalykų turiniui išdėstyti, o vidurinėje mokykloje siūlomos dalykų programos, kurios leistų mokiniams toliau mokytis aukštosiose arba profesinėse mokyklose;
- vyrauja decentralizavimo praktika, pavyzdžiui, kai visų tipų mokyklos rengia savo ugdymo planus, vadovaudamosi atitinkama Nacionaline ugdymo programa, ar kai nacionaliniu mastu siūlomi ugdymo realizavimo modeliai gali būti įgyvendinami mokyklos pasirinktu būdu;
- didelis dėmesys skiriamas karjerai ugdyti, kad mokiniai rinktųsi dalykus atsakingai, atsižvelgdami į savo pomėgius, poreikius, interesus, galimybes ir planuojamą karjerą. Mokinių karjerai ugdyti taikomos įvairios formos – nuo privalomojo dalyko iki individualių konsultacijų.

Rekomendacijos. Remiantis užsienio šalių patirtimi, atsižvelgiant į Lietuvos švietimo patirtį, rekomenduojama:

- peržiūrėti 9–10 klasių ugdymo planus, dalykams skirtų valandų skaičių ir bendrąsias programas, susitarti, ką mokinys turi žinoti ir gebėti, baigęs pagrindinę mokyklą, išlaisvinti dalį turinio ir leisti mokiniui planuoti savo karjerą, rinktis kursus (modulius), kurie atitiktų jo poreikius, polinkius, interesus ir gebėjimus;

- peržiūrėti 11–12 klasių ugdymo planus, dalykams skirtų valandų skaičių ir bendrąsias programas, susitarti, ko mokiniui reikia, kad jis įgytų bendrąjį išsilavinimą, ir ko reikia, kad toliau galėtų sėkmingai tęsti mokymąsi aukštosiose arba profesinėse mokyklose (susitarti dėl bendrojo ir išplėstinio kursų poreikio ir paskirties, ugdymo turinio ir jam skiriamų valandų skaičiaus);
- skirti tinkamą dėmesį karjerai ugdyti, padėti jaunai asmenybei pažinti save, poreikius, interesus, sukurti savo karjeros planą, juo vadovaujantis kelti sau mokymosi tikslus ir juos įgyvendinti.